

COMUNITATEA românească din Cernăuți, Transcarpatia și Odesa. **Barometru social – 2024**

Broșură

**Institutul de Studii Politice și Capital
Social din Cernăuți**

Comunitatea românească din Cernăuți, Transcarpatia și Odesa. Barometru social – 2024. Broșură, Institutul de Studii Politice și Capital Social, Cernăuți, 2024

Coordonator: lect. univ. dr. Marin Gherman

Echipa IPSSC: Sergiu Barbuța, Mariana Belciuc

Institutul de Studii Politice și Capital Social (IPSSC) este un centru analitic înregistrat la Cernăuți (Ucraina) ca ONG cu profil științific pentru desfășurarea unor cercetări în domeniul științelor politice, geopoliticii, sociologiei, relațiilor internaționale și științelor comunicării. Un scop important al centrului analitic este elaborarea unor recomandări practice și facilitarea acumulării capitalului social în spațiul transfrontalier. Misiunea Institutului de Studii Politice și Capital Social este de a studia interdisciplinar procesele social-politice și de a promova dezvoltarea instituțiilor politice.

Obiectivele noastre:

- Realizarea de cercetări în domeniul științelor politice, geopoliticii, sociologiei, relațiilor internaționale și științelor comunicării;
- Facilitarea dezvoltării instituțiilor politice în regiunile Ucrainei și acumularea în interiorul acestora a unui capital social pozitiv;
- Evaluarea de către experții Institutului a proceselor informaționale, analiza și monitorizarea presei, efectuarea cercetărilor și prezentarea publică a rezultatelor;
- Elaborarea unor noi metode de măsurare a capitalului social, perfecționarea metodologiei de studiere a acestuia;
- Monitorizarea procesului de asigurare a drepturilor minorităților naționale, etnice, lingvistice și altor minorități din Ucraina;
- Informarea cuprinzătoare, completă și imparțială a populației despre evenimentele politice și consecințele acestora, modificările legislației și publicarea unor rapoarte analitice privind starea democrației și a capitalului social din Ucraina;
- Dezvoltarea democrației locale și a autoguvernării în contextul reformei administrativ-teritoriale;
- Introducerea unor practici eficiente de management social prin instruire și informarea populației;
- Facilitarea acumulării capitalului social în diverse contexte transfrontaliere pentru a consolida parteneriatele dintre Ucraina (sau regiunile sale) și statele membre ale comunității europene.

DEPARTAMENTUL PENTRU
ROMÂNII DE PRETUTINDENI

Această broșură a fost tipărită cu sprijinul Departamentului pentru Români de Pretutindeni

www.dprp.gov.ro/web

Conținutul acestei broșuri nu reprezintă poziția oficială a Departamentului pentru Români de Pretutindeni

© Institutul de Studii Politice și Capital Social, 2024

INTRODUCERE

Care este situația comunității românești din Ucraina în cel de al treilea an de război? Care sunt așteptările, atitudinile și necesitățile românilor din regiunile Cernăuți, Transcarpatia și Odesa? Cu ce provocări se confruntă aceștia? În ce mod reușesc să-și păstreze și să-și dezvolte identitatea etnică, culturală, religioasă și lingvistică într-un context politic extrem de dificil și tensionat? Răspunsurile la aceste întrebări au fost căutate de o echipă de cercetători a Institutului de Studii Politice și Capital Social din Cernăuți în cadrul proiectului „Comunitatea românească din Cernăuți, Transcarpatia și Odesa. Barometru social – 2024”, finanțat de Departamentul pentru Românii de Pretutindeni din cadrul Guvernului României.

În perioada 1 august – 15 septembrie 2024 a fost sondată opinia reprezentanților comunității românești din trei regiuni: Cernăuți (nordul Bucovinei, nordul Basarabiei, Ținutul Herța), Odesa (sudul Basarabiei) și Transcarpatia (Maramureșul din

dreapta Tisei). Datele au fost colectate prin interacțiunea cu 250 de lideri și membri ai societăților pentru cultura românească, profesori, muzicieni, preoți – reprezentanți ai elitei economice, politice și culturale din cele trei regiuni.

Studiul se bazează pe metode cantitative (chestionar) și calitative (interviu structurat), iar informațiile au fost colectate pe teren cu ajutorul partenerilor instituționali din cele trei regiuni. Echipa de cercetare s-a compus din specialiști în sociologie, politologie și relații internaționale, reprezentanți ai comunității românești din Ucraina, cu studii obținute la universitățile din Cernăuți și București.

Această broșură oferă o serie de informații privind modul cum apreciază etnicii români din Ucraina schimbările legislative în domeniul minorităților naționale, introduse în 2023 la solicitarea UE și a statelor membre; evaluarea sprijinului oferit de România; analiza climatului social-politic din Ucraina; structura mediului asociativ românesc din Cernăuți,

Odesa și Transcarpatia; modul cum este văzută de către elita intelectuală din Ucraina situația confesională și inițiativa BOR de a înființa o structură bisericească; dimensiunile tensiunii bisericești, măsurate sociologic; problemele presei de limba română și a colectivelor cultural-folclorice; accesul la informații în limba română și cele mai importante canale de comunicare interne și externe; distanța socială între etnicii români și societatea ucraineană; distanța între etnicii români și România; necesitățile specifice (noi) cauzate de invazia rusească în Ucraina; gradul de implicare civică a etnicilor români și de solidaritate în mediul asociativ românesc din Ucraina.

Implementarea proiectului de cercetare derivă din necesitatea de a identifica la nivelul politicii statului român, dar și ucrainean, interesele și nevoile reale ale comunității românești, percepțiile sociale și viziunea politică în cel de al treilea an de război pe scară largă a Rusiei împotriva Ucrainei.

Comunitatea românească

Institutul de Studii Politice și Capital Social (IPSSC) a monitorizat în mod constant situația comunității românești din Ucraina în contextul războiului la scară largă. Colaborând îndeaproape cu presa națională și locală din Ucraina, România și Republica Moldova, IPSSC a informat publicul despre condițiile sociale, economice, politice și culturale în care se află etnicii români, contribuind la o înțelegere mai bună de către societatea civilă a provocărilor cu care se confruntă comunitatea respectivă și oferind date prețioase pentru elaborarea de strategii de sprijin. În octombrie 2022 am desfășurat un sondaj sociologic în baza metodei cotelor (prin telefon și online) cu un eșantion de 740 de persoane, reprezentând o structură în miniatură a comunității românești din Ucraina. De asemenea, au avut loc interviuri focus grup în regiunile Cernăuți, Transcarpatia și Odesa. A fost primul sondaj din istoria statului ucrainean, care a avut ca obiect de cercetare vorbitorii de limba română din cele trei regiuni.

În anul 2022, 73% dintre respondenți au declarat că cea mai gravă problemă determinată de război este nesiguranța. Urmău în acest rating al problemelor determinate de război sărăcia și problemele economice (50%), imposibilitatea părăsirii Ucrainei de către bărbații de vârstă înrolării (32%), creșterea tensiunilor sociale, a intoleranței și urii în societate (27%), părăsirea localităților de către tineri și copii (25%), problema funcționării normale a instituțiilor de învățământ (25%). De asemenea, 15% dintre românii din Ucraina au numit întreruperea curentului electric, a aprovizionării cu gaz și apă ca fiind o problemă gravă din perioada războiului. Sosirea în localitate a unui număr mare de persoane strămutate intern deranja cel mai puțin comunitatea românească.

În privința percepției războiului, 60% dintre membrii comunității românești din Ucraina credeau în victoria statului lor, în timp ce doar 4% susțineau că Rusia va fi învingătoare. 22% dintre români au menționat că va urma o pace temporară, după care războiul va reizbucni cu o nouă forță. Politica statului român față de Ucraina era văzută – la doar 8 luni de război pe scară largă – foarte pozitiv sau pozitiv (43 și respectiv 26%) și doar 4-5% dintre respondenți considerau acțiunile României ca fiind „fără niciun impact”.

64% dintre membrii comunității românești din Ucraina susțineau în anul 2022 că accesul la învățământ în limba maternă este cea mai mare problemă din ultimii 30 de ani, urmând închiderea ziarelor, dispariția emisiunilor de televiziune și radio în limba română (52%), un interes scăzut al României față de situația comunității românești (48%), părăsirea de către tineri a satelor, depopularea zonelor rurale (43%), politica Ucrainei care nu a fost una favorabilă pentru comunitatea română (43%), lipsa de investiții ale Ucrainei în localitățile unde locuiesc vorbitorii de limba română (42%). Doar 6% dintre respondenți considerau ca fiind o problemă reală lipsa accesului la studii în limba ucraineană pentru o mai bună integrare a vorbitorilor de limba română în societate.

Jumătate dintre membrii comunității românești din Ucraina declarau în 2022 că frecventează serviciile divine în limba română la Biserica Ortodoxă Ucraineană păstorită de Mitropolitul Onufrie (afiliată canonic Patriarhiei Moscovei), iar 29% au precizat că sunt creștini, dar nu frecventează serviciile divine. Românii din regiunea Cernăuți susțineau într-un procent mai mare Biserica Ortodoxă Ucraineană, păstorită de Mitropolitul Onufrie, spre deosebire de locuitorii celorlalte regiuni. 61% dintre respondenți considerau că este o idee bună deschiderea unor lăcașe de cult în regiunile Cernăuți, Transcarpatia și Odesa de către Biserica Ortodoxă Română, 35% – au ales să nu răspundă la această întrebare, în timp ce pentru 4% această idee este una rea, răspuns întâlnit în regiunile Cernăuți și Odesa. Rezultatele studiului realizat în 2022 pot fi citite în broșura „Comunitatea românească din Ucraina: necesități, așteptări și provocări în perioada războiului”, care poate fi găsită în bibliotecă sau pe website-ul nostru

din Ucraina în cel de al treilea an de război

În anul 2023, cercetătorii IPSSC au realizat o radiografie sociologică a tinerei generații de români din Ucraina în contextul războiului. Atât nesiguranța, cât și mobilizarea în armată a tinerilor sau părăsirea Ucrainei de către tineri și copii reprezintă un factor de risc pentru continuitatea identitară și lingvistică a comunității românești din Ucraina. Proiectul de cercetare „Viitorul comunității românești din Ucraina. O radiografie sociologică a tinerei generații în contextul războiului”, realizat în perioada 1 iulie-31 octombrie 2023, s-a desfășurat în regiunea Cernăuți (Ucraina), județul Suceava (România) și Bruxelles (Regatul Belgiei).

Problemele cu care se confruntă tinerii români din Ucraina au fost evidențiate și de oficialitățile locale. De exemplu, într-un interviu pentru presa națională din România, Anatolie Pițul, primarul comunei Ciudei din regiunea Cernăuți, a observat că un număr tot mai mare de tineri se mută în Uniunea Europeană. Acesta a menționat o scădere a numărului de copii la grădinițe, în timp ce bărbații sunt înrolați în armată pentru a face față agresiunii Federației Ruse. De asemenea, tot mai mulți tineri părăsesc comuna Ciudei, aspect vizibil prin numărul redus de copii înscriși la grădiniță și prin oprirea construcțiilor de locuințe noi. Primarul a explicat: „Mulți bărbați din

comuna noastră munciau în statele dezvoltate ale Uniunii Europene. După declanșarea invaziei la scară largă, ei nu s-au mai întors acasă, ci și-au luat cu ei soțiile și copiii. Într-un fel, familiile noastre s-au reunit, dar apar alte probleme. Lipsesc deja unii specialiști în comuna noastră, nu găsim meșteri de care avem nevoie foarte mult” („Libertatea”, 27 aprilie 2023).

Conform presei de limbă română din regiunea Cernăuți, în localitatea Godinești, parte a comunei Ostrița, se nașteau, pe timp de pace, între 15 și 20 de copii anual, care completau grupele grădiniței și clasele școlii de cultură generală. În prezent, din cauza invaziei pe scară largă a Rusiei asupra Ucrainei, acest număr este în scădere. „Anul acesta am înregistrat nașterea unui singur copil. Câțiva copii s-au născut la părinții aflați peste hotare. Oricum, îi considerăm că sunt de-ai noștri și sperăm că se vor întoarce în sat”, a declarat starostele (reprezentantul primarului) satului Godinești, Viorel Botlung („Monitorul bucovinean”, 7 septembrie 2023).

Drept consecință a declinului demografic, apar treptat probleme mari în școlile aflate în comunele care au ca centru o localitate ucraineană sau care au un număr mai mic de elevi. Un exemplu este școala de cultură generală din satul Bahrinești, cu statut de liceu, din regiunea Cernăuți. Din cauza lipsei unui număr suficient de elevi, acest liceu riscă să se transforme în gimnaziu. „Pentru școlile de la sate și mai ales pentru cele ale minorității ar trebuie să fie alte criterii: mai puțini elevi într-o clasă, mai puține profiluri. Demografic suntem mai puțini și în mod normal trebuie să existe pentru noi alte criterii dacă vrem să avem un liceu. Dacă nu avem suficienți elevi pentru a crea măcar un liceu unde se va preda româna, această limbă va deveni mai puțin vorbită la nivel de comună”, menționează Mihai Acatrini, directorul școlii („BucPress”, octombrie 2023).

Majoritatea tinerilor intervievați de IPSSC în 2023 considerau Rusia principalul vinovat de declanșarea războiului. Dacă la Bruxelles vina Moscovei era văzută ca o axiomă, la Suceava a mai fost menționată incapacitatea Ucrainei de a preveni războiul, iar la Cernăuți – Rusia era acuzată de agresiune, iar elitele ucrainene – de acumularea unor averi pe timp de război. Cei care

locuiesc în Ucraina sunt mult mai fermi în a acuza Kievul de anumite nereguli din viața lor. Cu cât tinerii se află mai departe de zona confruntărilor, cu atât percepția războiului este mai polarizată în dilema Rusia – Ucraina.

Revenirea acasă în cazul celor plecați din Ucraina depinde de terminarea războiului. Cei din Regatul Belgiei și Țările de Jos au menționat că vor continua să muncească în UE până când nu se va stabili situația economică din Ucraina. Studenții din România, originari din Cernăuți, au declarat că vor face tot posibilul să nu revină acasă și să se integreze în viața social-politică și economică din România. În același timp, cei rămași în regiunea Cernăuți manifestă un mare interes pentru continuarea vieții lor acasă, în mediul comunității românești, unii însă sunt de părere că prelungirea ostilităților și învechirea războiului îi face să se gândească tot mai mult la părăsirea țării. Grupul cel mai legat emotiv de locurile natale și care denotă și un disconfort lingvistic este cel al tinerilor români din Regatul Belgiei, iar grupul cel mai integrat social este cel din județul Suceava.

Prin interviul focus grup au fost identificate o serie de așteptări de la statul ucrainean care sunt comune pentru tinerii aflați în diverse state în perioada războiului din Ucraina: schimbarea atitudinii față de minoritățile naționale, oferirea dreptului la studiu integral în limba maternă cu păstrarea orelor de limba ucraineană, urgentarea procesului de căutare a unor soluții de pace în războiul cu Rusia, combaterea corupției. În același timp, tinerii din cele trei regiuni au subliniat sprijinul oferit de România (burse de studii pe teritoriul României, burse pentru elevii și profesorii din Ucraina, proiectele culturale și de presă) etnicilor români, dar au solicitat o poziție pro-activă a Bucureștiului în relația cu Kievul și o regândire a politicii externe față de românii din comunitățile istorice.

În 2024, comunitatea românească din Ucraina este influențată de o serie de factori noi, care au fost luați în calcul în acest barometru social. Românii din Ucraina se confruntă cu provocări semnificative din cauza conflictului armat, care generează nesiguranță și migrație în rândul tinerilor. În ciuda dificultăților amintite, comunitatea românească își păstrează identitatea culturală și lingvistică, susținându-se prin rețele locale de comunicare și diverse inițiative educaționale. De asemenea, sprijinul din partea României și al organizațiilor internaționale rămâne crucial pentru asigurarea drepturilor acestei comunități și continuitatea ei identitară.

Contextul politic și militar. Continuarea sau intensificarea conflictului dintre Ucraina și Federația Rusă ar putea avea efecte semnificative asupra stabilității și continuității identitare a comunității românești, inclusiv prin mobilizarea bărbaților în armată și modificări ale structurilor (configurațiilor) administrative locale.

Migrația și situația demografică. Din cauza instabilității și a dificultăților economice, tot mai mulți membri ai comunității caută căi de emigrație în Uniunea Europeană (alături de etnici ucraineni), determinând o scădere a populației tinere și a natalității în regiunile locuite de români.

Politicile educative și culturale. Politicile guvernamentale ucrainene, care au afectat începând cu anul 2017 drepturile educaționale și culturale ale minorităților, pot influența în continuare menținerea tradițiilor culturale locale și a educației românești.

Declinul economic. Condițiile social-politice dificile, exacerbate de conflict și migrație, pot influența activitățile economice locale și accesul populației la un loc de muncă, determinând un exod economic în creștere.

Sprijinul internațional. Asistența oferită de România și de organizațiile internaționale poate juca un rol crucial în sprijinirea comunității prin proiecte educaționale, culturale, de presă și de dezvoltare economică.

Studiile din anii trecuți au arătat că românii din Ucraina sunt îngrijorați de siguranța lor, având în vedere instabilitatea cauzată de conflict. Războiul poate genera anxietate legată de viitor și de impactul asupra comunităților locale. Totuși, există un sentiment de solidaritate cu autoritățile ucrainene în fața agresiunii externe. Războiul a afectat negativ economia și stabilitatea socială, generând noi valori de migrație, pierderea locurilor de muncă și scăderea calității vieții. Aceste aspecte pot influența asupra percepțiilor față de conflict. Există preocupări serioase față de menținerea identității culturale și lingvistice în contextul unei crize care pune presiuni adiționale asupra minorităților. La nivel general, există o dorință puternică pentru restabilirea păcii și revenirea la normalitate, permițând reconstrucția și dezvoltarea comunităților multietnice și multiculturale din Ucraina.

În acest context, merită menționat faptul că deseori românii din Ucraina li se oferă diverse proiecte sau inițiative (economice, culturale, educaționale), însă lipsește un mecanism de feedback pentru a evalua implementarea, eficiența și oportunitatea continuării acestora. Cercetarea noastră va completa aceste lipsuri de informații, fiind o unealtă fundamentată științific. Ne-am propus să creăm an de an un capital analitic pe care-l să-l oferim Guvernelor României și Ucrainei, cercetătorilor și analiștilor din țară și din străinătate, presei locale, naționale și internaționale.

Lect. univ. dr. Marin GHERMAN, coordonator de proiect

(Cernăuți, Transcarpatia, Odesa)

REZULTATELE SONDAJULUI

Colectarea datelor a avut loc în perioada 1 august – 15 septembrie 2024 cu ajutorul unui chestionar online. Am interacționat cu 250 de persoane: reprezentanți ai elitei intelectuale, culturale, politice, economice din Ucraina, care își asumă identitatea etnică românească. Invitația de a participa la sondaj a fost trimisă tuturor societăților pentru cultura română și organelor de presă, menționate pe paginile reprezentanțelor diplomatice ale României la Cernăuți, Odesa și Slatina, dar și pe portalurile oficiale ale administrațiilor regionale ucrainene. De asemenea, au fost trimise invitații de participare la sondaj unităților de cult și școlilor cu predare în limba română. Din cei 250 de participanți la sondaj, 52,1% sunt bărbați și 47,9% – femei. 93,2% dintre respondenți au studii superioare, 4% – studii doctorale și 1,4% – secundare.

Vârsta respondenților: 18-29 de ani (9,6%), 30-39 de ani (20,5%), 40-49 de ani (34,2%), 50-59 de ani (16,4%), 60-69 de ani (16,4%), 70-79 de ani (2,7%). În timpul analizei datelor colectate a fost luată în calcul structura demografică și dezvoltarea instituțională a comunităților vorbitoare de limba română (mai multe organizații/entități în regiunea Cernăuți, mai puține în Transcarpatia și Odesa etc.)

Date generale despre românii din Ucraina

Regiunea Cernăuți include nordul Bucovinei, Ținutul Herța și nordul Basarabiei. Potrivit ultimului recensământ al populației Ucrainei din 2001, în regiunea Cernăuți locuiesc 689,1 de mii de etnici ucraineni (75%), 114,6 de mii de etnici români (12,5%) și 67,2 de mii de etnici „moldoveni” (7,3%). Românii și „moldovenii” din regiunea Cernăuți, după cum sunt trecuți în recensământ, fiind vorbitori de limba română, sunt analizați în studiu ca o unică comunitate românofonă sau un grup separat vorbitor de limba română, constituind 181,8 mii de persoane sau 19,8% din populația regiunii Cernăuți. Românii din regiunea Cernăuți locuiesc în actualul raion Cernăuți (fostele raioane Herța, Hliboca, Storojineț, Noua Sulîță, or. Cernăuți) și raionul Nistru (comuna Mămăliga). Comunitatea românească din regiunea Cernăuți este una preponderent rurală.

Regiunea Transcarpatia include Maramureșul din dreapta Tisei. Potrivit recensământului populației Ucrainei din 2001, în Transcarpatia locuiesc 1010,1 de mii de ucraineni (80,5%), 151,5 de mii de unguri (12,1%) și 32,1 de mii de români (2,6%). Românii din Transcarpatia locuiesc în fostele raioane Teacev (Teceu) și Rahiv (Rahău). Majoritatea localităților cu populație românească au fost incluse în comuna Slatina. Comunitatea românească din Transcarpatia este preponderent

rurală, iar numărul locuitorilor de la sate a crescut după proclamarea independenței Ucrainei.

Regiunea Odesa include Bugeacul, parte din Basarabia istorică. Potrivit recensământului populației Ucrainei din 2001, în regiunea Odesa, locuiesc 1542,3 de mii de ucraineni, 508,5 de mii de mii ruși și 123,8 de mii de etnici „moldoveni” (5,0%). Recensământul arată că în regiunea Odesa locuiește un număr infim de români (sub 0,2%). În acest studiu etnicii „moldoveni” din recensământ au fost considerați românofoni, alături de comunitățile din regiunea Cernăuți și Transcarpatia, reprezentând un grup lingvistic unic. Etnicii „moldoveni”, după cum sunt numiți în recensământ, locuiesc în nordul și sudul regiunii Odesa: fostele raioane Reni (49,0%), Ismail (27,6%), Podilski (Bârzula) (25,9%), Sărata (19,0%), Ananiev (18,1%). Studiul a luat în calcul decizia Cabinetului de Miniștri al Ucrainei de a renunța treptat la glotonimul de „limbă moldovenească” în politica de stat, ținând cont de adoptarea de către Parlamentul Republicii Moldova la 16 martie 2023 a unei legii de înlocuire a termenului „limba moldovenească” cu „limba română” în toate actele normative ale țării. Autoritățile ucrainene parcurg anumiți pași administrativi necesari, astfel încât să fie transpus în practică angajamentul asumat, care consfințește inexistența așa-zisei „limbi moldovenești”.

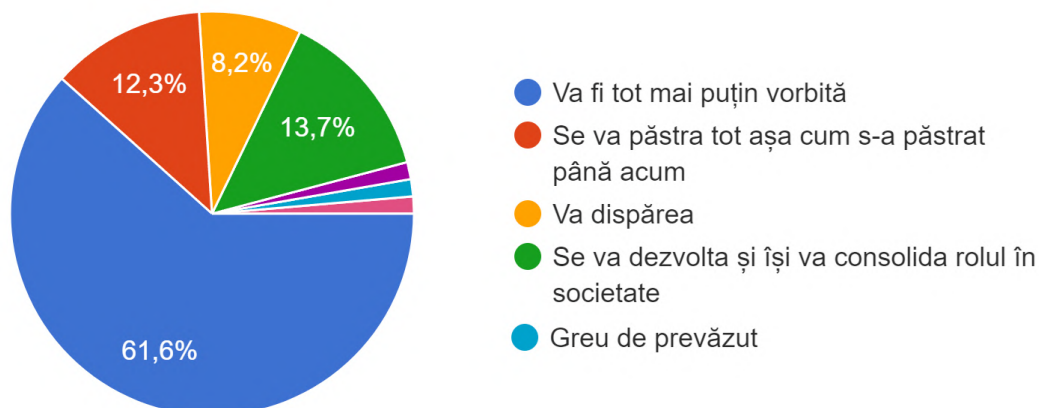

Situația lingvistică. Respectarea drepturilor comunității românești

Majoritatea respondenților din regiunile Cernăuți, Transcarpatia și Odesa, care își asumă identitatea românească, a menționat că discută acasă cu rudele, copiii, părinții în limba română (97,3%), în timp ce 2,7% – în ucraineană sau rusă. În afara familiei (discuții cu vecinii, la serviciu, în stradă, în magazin ș.a.) etnicii români vorbesc în limba română (89%), limba în ucraineană (43,8%) și în limba rusă (16,4%). Circa jumătate dintre etnicii români se află într-un mediu bilingv sau trilingv.

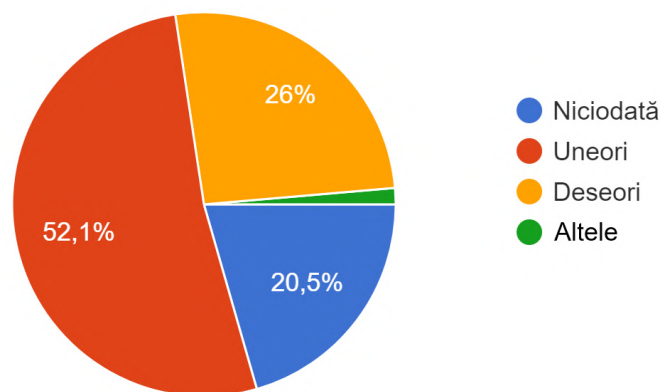
Reprezentanții mediului asociativ românesc, cadrele didactice, elita culturală și economică păstrează limba română în familie, care este un spațiu al refugiului identitar. În ciuda acestui fapt, românii din Ucraina se simt integrați lingvistic în societatea ucraineană prin intermediul limbii ucrainene pe care o cunosc.

Ce se va întâmpla cu limba română pe teritoriul Ucrainei în viitor?

Respondenții din cele trei regiuni se arată a fi îngrijorați de viitorul limbii române pe teritoriul Ucrainei. 61,6% dintre etnicii români consideră că limba română va fi tot mai puțin vorbită pe teritoriul statului ucrainean. Mai optimiști sunt doar 13,7 la sută dintre respondenți, care consideră că limba română se va dezvolta și își va consolida rolul în societate. Alte opinii: „se va păstra tot așa cum s-a păstrat până acum” (12,3%), „va dispărea” (8,2%), „greu de prevăzut” (1%) ș.a.

V-ați simțit vreodată discriminat (ă) din motive etnice sau lingvistice?

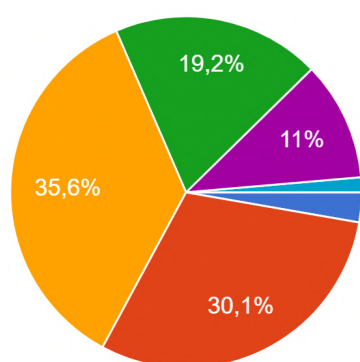
52,1% dintre respondenți susțin că au fost uneori discriminați din motive etnice sau lingvistice, urmând răspunsurile „deseori” (26%) și „niciodată” (20,5%). Fiind întrebați cum apreciază nivelul de asigurare a drepturilor comunității românești de la declanșarea invaziei la scară largă a Rusiei asupra Ucrainei (24 februarie 2022), 49,3% dintre respondenți au menționat că nu observă nicio schimbare, în timp ce 35,6% consideră că drepturile sunt mult mai încălcate. Doar 13,7% dintre vorbitorii de limba română observă un progres în Ucraina după declanșarea invaziei rusești, susținând că „drepturile sunt mult mai respectate”.

Opiniile etnicilor români din regiunile Cernăuți, Transcarpatia și Odesa sunt împărțite când sunt discutate efectele noii legislației ucrainene în domeniul asigurării drepturilor minorităților (comunităților) naționale din Ucraina, adoptată în decembrie 2023 și solicitată de unele state UE, inclusiv România.

35,6% dintre respondenți au menționat că legea adoptată în decembrie 2023 nu a schimbat situația în care se află comunitatea românească (răspuns oferit în special de cei care consideră că au fost „deseori” sau „uneori” discriminați lingvistic). Pe de altă parte, 30,1% dintre vorbitorii de limba română susțin că legea a oprit efectele negative ale deciziilor din trecut (răspuns oferit mai ales de cadrele didactice). În același timp, 19,2% dintre vorbitorii de limba română din Ucraina, reprezentanți proporțional în toate cele trei regiuni, susțin că legea a făcut situația vorbitorilor de limba română și mai dificilă, în ciuda faptului că a fost un pas solicitat de UE pentru a lansa negocierile de aderare. 11% dintre respondenți nu știu care sunt efectele reale ale acestei legi sau nici nu au auzit de ea.

Cum apreciați noua Lege a Minorităților (Comunităților) Naționale din Ucraina (decembrie 2023), solicitată de unele state UE, inclusiv România?

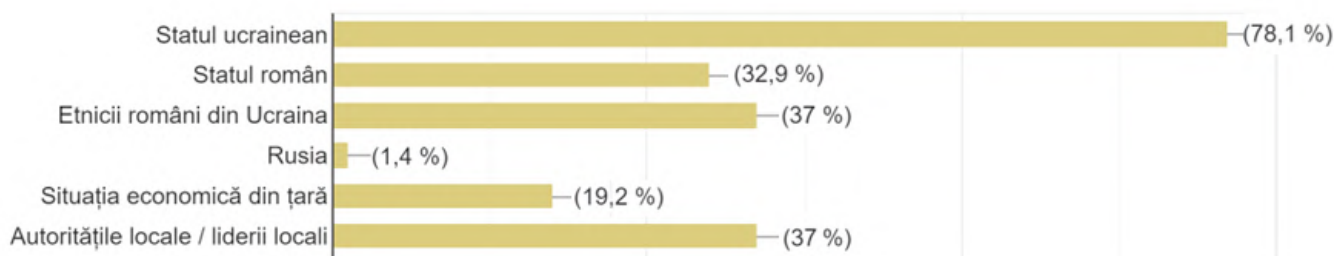

- Legea a rezolvat problemele comunității românești din Ucraina
- Legea a oprit efectele negative ale legilor din trecut
- Legea nu a schimbat nimic
- Legea a făcut situația vorbitorilor de limba română și mai dificilă
- Nu știu
- Altele

Context: În decembrie 2023, Parlamentul Ucrainei a aprobat modificări la legea privind minoritățile naționale pentru a respecta recomandările Consiliului European. A fost a doua modificare a legii pe care Ucraina o face ca parte a cerințelor Uniunii Europene pentru negocierile de aderare. Legea permite folosirea limbilor UE și ale minorităților naționale în diverse domenii, iar publicitatea trebuie să fie tradusă în ucraineană. Învățarea limbii ucrainene este obligatorie în toate școlile, dar educația poate fi și în limbile UE. Aceste dispoziții nu se aplică limbii unei țări agresoare față de Ucraina, cum este rusa, și vizează în special limbile română și maghiară. Legea privind minoritățile naționale, adoptată inițial în decembrie 2022, a definit minoritățile etnice din Ucraina, a determinat drepturile și obligațiile acestora și a prevăzut crearea unor organisme consultative cu participarea reprezentanților comunităților locale. Comisia de la Veneția, un organism consultativ al Consiliului European, care oferă sprijin Ucrainei în pașii necesari pentru aderarea la UE, a sugerat modificări suplimentare pentru a se alinia complet standardelor internaționale. Românii din Ucraina au criticat vehement legea din 2022, solicitând introducerea de modificări pentru respectarea drepturilor lor la educație, presă și păstrarea patrimoniului cultural.

Cine este de vină pentru descreșterea numărului de școli cu predare în limba română, dispariția unor ziare, închiderea unor biblioteci din Ucraina?

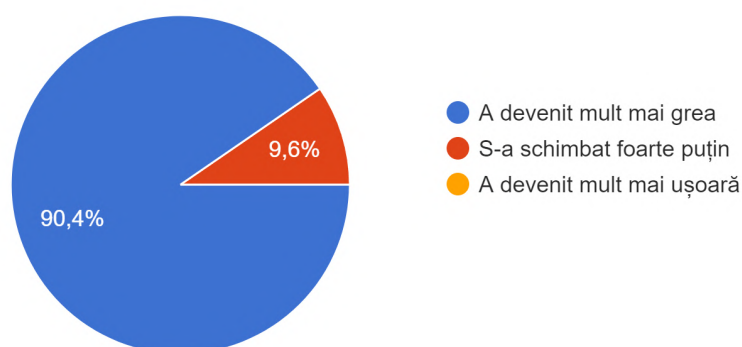
Luând în calcul problemele amintite de etnicii români în cadrul cercetărilor realizate de Institutul de Studii Politice și Capital Social în anii 2022-2023, ne-am propus să aflăm cine este, din perspectiva vorbitorilor de limba română, vinovat de descreșterea numărului de școli, dispariția unor ziare, posturi de radio, închiderea unor biblioteci și alte probleme actuale. Respondenții au avut posibilitatea să bifeze mai multe opțiuni. Potrivit datelor colectate pe teren, statul ucrainean este considerat vinovat de această situație complicată de 78,1% dintre respondenți, urmând în ordinea descrescătoare a opțiunilor alese în răspunsuri: etnicii români din Ucraina (37%), statul român (32,9%), autoritățile locale/liderii locali (37%), situația economică din țară (19,2%) și Rusia (1,4%).

Dimensiuni social-politice și confesionale

Majoritatea etnicilor români din regiunile Cernăuți, Transcarpatia și Odesa acuză Federația Rusă de declanșarea războiului la scară largă (74%). 39,7% dintre respondenți dau vina pe liderul rus Vladimir Putin, dar și pe Rusia ca stat. 38,4% dintre românii din Ucraina consideră că războiul a fost pornit de marile puteri globale. Respondenții au putut bifa mai multe răspunsuri concomitent, unii considerând că de izbucnirea războiului este de vină Ucraina (24,7%), NATO (13,7%), Volodimir Zelenski (13,7%), Joe Biden (6,8%), Uniunea Europeană (5,5%), oculă mondială (2,7%) sau toți cei menționați mai sus (1,4%). China nu este considerată de etnicii români din Ucraina ca fiind vinovată de declanșarea și desfășurarea războiului.

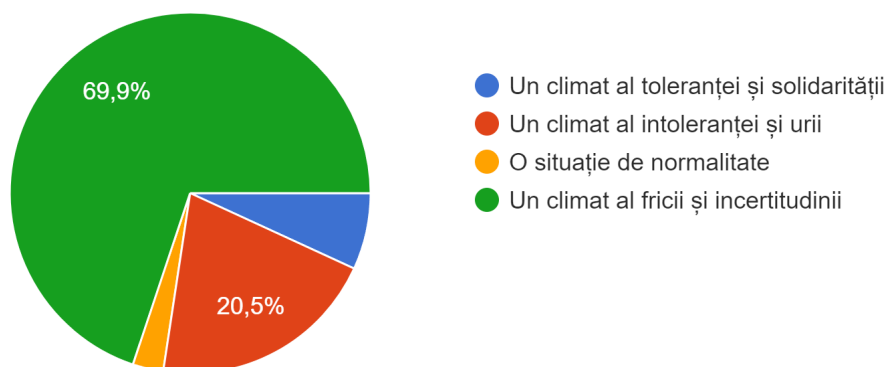
Românii din Ucraina consideră că războiul se va încheia cu un armistițiu care ar putea să se transforme într-un alt război (60,3%). 27,4% dintre respondenți cred în victoria Ucrainei asupra Rusiei, în timp ce în victoria trupelor rusești asupra celor ucrainene cred doar 5,5%. Ceilalți respondenți susțin că finalul acestui război este imprevizibil.

Cum s-a schimbat viața Dumneavoastră comparativ cu data de 23 februarie 2022, când în regiunea unde locuiți era pace?

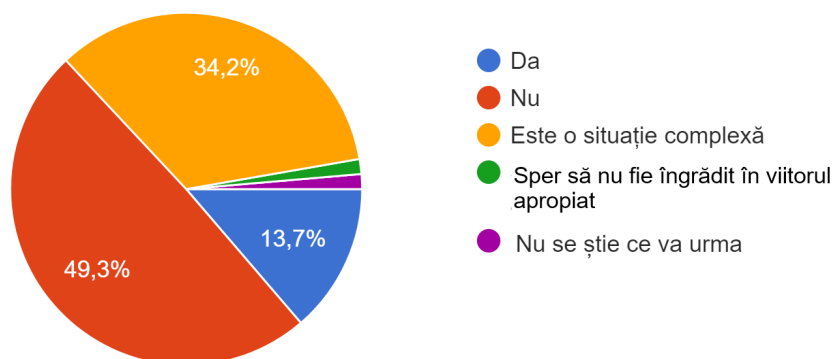
Din păcate, războiul a influențat negativ asupra situației comunității românești din Ucraina. 90,4% dintre respondenți consideră că viața lor a devenit mult mai grea comparativ cu 23 februarie 2022, când în țară era pace. 9,6% dintre etnicii români susțin că viața lor s-a schimbat foarte puțin, majoritatea răspunsurilor de acest tip provenind din regiunile Cernăuți și Transcarpatia. Nimeni nu consideră că viața a deveni mai ușoară în perioada legii marțiale.

Care este climatul social-politic din Ucraina în cel de al treilea an de război la scară largă?

Etnicii români sunt nemulțumiți de climatul social-politic din Ucraina în cel de al treilea an de război. 69,9% dintre respondenți consideră că climatul social politic este unul al „fricii și incertitudinii”, urmat de răspunsul „un climat al intoleranței și urii” (20,5%), „un climat al toleranței și solidarității” (6,8%) și „o situație de normalitate” (2,7%). Datele colectate indică o nemulțumire profundă a etnicilor români din Ucraina față de climatul social-politic actual în cel de-al treilea an de război. O majoritate covârșitoare percep acest climat ca fiind dominat de frică și incertitudine, sugerând un sentiment generalizat de nesiguranță, ceea ce subliniază necesitatea unor măsuri urgente pentru a restabili încrederea și sentimentul de siguranță în societate.

Considerați că dreptul Dv. de a vă ruga în limba maternă este îngrădit?

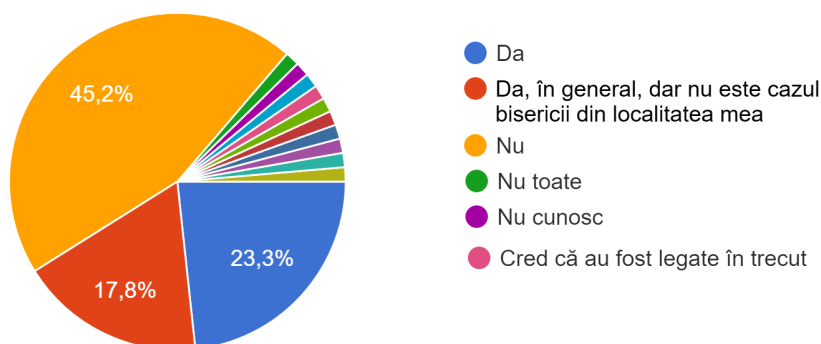
Jumătate dintre respondenții din cele trei regiuni locuite de etnici români consideră că dreptul lor de a se ruga în limba maternă nu este îngrădit. În același timp, 34,2% dintre români susțin că situația bisericească este una complexă și nu poate fi formulat un răspuns de tipul „da” sau „nu”. 13,7% dintre respondenți au menționat că dreptul lor de a se ruga în limba maternă în biserici este îngrădit, urmând alte răspunsuri („sper să nu fie îngrădit în viitorul apropiat”, „nu se știe ce va urma”).

Opiniile sunt împărțite în ceea ce privește aprecierea situației din ortodoxia ucraineană în general și analiza tensiunilor confesionale la nivel local. 38,4% dintre respondenți sunt de părere că „Ucraina interzice nejustificat dreptul la libertatea religiei”, în timp ce 31,5% afirmă că „problema bisericilor este inventată de politicieni”. Se observă o majoritate care contestă politicile ucrainene în domeniul religiilor în perioada războiului. Pe de altă parte, 28,8% dintre vorbitorii de limba română sunt de părere că Ucraina are dreptul „să fie mai dură față de bisericile afiliate Moscovei și să le închidă” (răspunsuri oferite în special în regiunile Odesa și Cernăuți).

Etnicii români din Ucraina recunosc că în localitatea lor există o tensiune ascunsă care ar putea să devină vizibilă la un moment dat (42,5%). Alte răspunsuri: „nu există nicio tensiune bisericească în localitatea mea” (38,4%) și „situația este foarte complicată și tensionată” (19,2%). Se observă o tensiune latentă în comunitățile românești din Ucraina, generată atât de război și propagandă, cât și de eforturile Kievului de a elimina din viața societății influența unor structuri bisericești pe care le consideră afiliate canonic Moscovei.

Context: La 20 august 2024, Rada Supremă de la Kiev a adoptat o lege care ar putea interzice în viitor activitatea Bisericii Ortodoxe afiliate Patriarhiei Ruse în întreaga țară. Noile schimbări se anunță însă dificil de pus în practică, prevăzând implicarea instanțelor judecătorești. Legea cere ca statul ucrainean să dea în judecată fiecare comunitate religioasă în parte, ceea ce reprezintă o sarcină dificilă, având în vedere că până la zece mii de astfel de comunități aparțin Bisericii Ortodoxe Ucrainene afiliate Patriarhiei Moscovei. În fiecare caz, dacă o comunitate religioasă pierde, legea stabilește că apelul este judecat direct de Curtea Supremă, care are ultimul cuvânt de spus. Acest fapt ar putea accelera procesul prin care membrii comunității pot ajunge direct în fața CEDO, cu plângerea față de statul ucrainean. Merită menționat faptul că Biserica Ortodoxă Ucraineană, păstorită de Mitropolitul Onufrie, nu recunoaște că ar avea vreo legătură juridică cu Rusia.

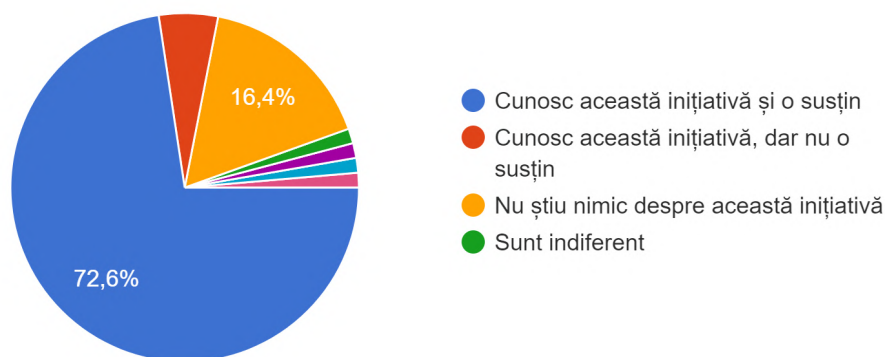
Considerați că bisericile păstorite de Mitropolitul Kievului și Întregii Ucraine Onufrie sunt legate cu conducerea politică de la Moscova?

În ciuda eforturilor autorităților de la Kiev de a combate influența Rusiei asupra Ucrainei prin intermediul conceptului de „lume rusă” („ruski mir”), etnicii români consideră, în proporție de 45,2 la sută, că bisericile păstorite de Mitropolitul Kievului și Întregii Ucraine (Biserica Ortodoxă Ucraineană) nu sunt legate cu conducerea politică de la Moscova. 23,3% dintre respondenți susțin că există o legătură directă între aceste biserici și Rusia, în timp ce 17,8% recunosc afilierea generală, dar nu și în cazul bisericii din localitatea lor. Poziția acestui grup de persoane care vede bisericile din localitatea lor rupte de procesele geopolitice și confesionale naționale sau internaționale consolidează curentul de opinie de respingere a acuzelor Kievului la adresa unor biserici privind legătura lor cu statul agresor.

Mai mult decât atât, 68,5 la sută dintre etnicii români din regiunile Cernăuți, Transcarpatia și Odesa susțin că frecventează serviciul divin în bisericile păstorite de Mitropolitul Kievului și Întregii Ucraine, iar 23,3% dintre respondenți declară că sunt creștini, dar nu participă la slujbe religioase. Celelalte opinii, care nu depășesc procentual 1,4% fiecare, se referă la bisericile pentecostale/baptiste, Biserica Ortodoxă a Ucrainei (Autocefală), păstorită de Mitropolitul Epifanie, bisericile care aparțin Patriarhiei Române din cadrul Episcopiei Basarabiei de Sud, lăcașele de cult ale BOR din apropierea graniței cu Ucraina ș.a. Așadar, mai mult de două treimi dintre membrii comunității românești din Ucraina sunt legați sufletește de lăcașele de cult subordonate bisericii ortodoxe care este acuzată de autoritățile ucrainene că ar avea legături cu Rusia.

Cum apreciați inițiativa Bisericii Ortodoxe Române (București) de a crea o structură bisericească în Ucraina?

Respondenții susțin inițiativa Bisericii Ortodoxe Române de a crea o structură bisericească în Ucraina pentru etnicii români din regiunile Cernăuți, Transcarpatia și Odesa (72,6%). În același timp, 16,4% la sută dintre vorbitorii de limba română din Ucraina nu știu nimic despre această inițiativă. Se opun acestei idei doar 6% dintre enoriași. 1,4% dintre respondenți solicită mai multe informații și explicații înainte de a aprecia dacă este o idee bună sau rea, în timp pentru circa 1% consideră că „inițiativa BOR nu va rezolva nicio problemă, ci va crea altele noi”.

Întrebați dacă ar putea să apară anumite impedimente în calea apariției Bisericii Ortodoxe Române în Ucraina, 71,2% dintre respondenți au menționat că acestea ar putea fi create de către autoritățile ucrainene. Jumătate dintre etnicii români consideră că vor exista impedimente din partea altor structuri bisericești din Ucraina (Biserica Ortodoxă Ucraineană și Biserica Ortodoxă a Ucrainei Autocefale). Sunt amintite și eventualele impedimente din partea enoriașilor și preoților din localități (37%). Doar 11 la sută dintre respondenți consideră că nu există și nici nu vor exista niciun fel de bariere în calea acestui demers al BOR. Așadar, sondajul evidențiază preocupări considerabile legate de înregistrarea BOR în Ucraina, arătând dificultățile complexe care ar putea fi întâmpinate la nivel guvernamental, bisericesc și comunitar.

Context: Pe 30 aprilie 2024 Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a decis să susțină înființarea Bisericii Ortodoxe Române din Ucraina care să fie subordonată Patriarhiei Române. Astfel, BOR va „binecuvânta, încuraja și susține inițiativele comunităților ortodoxe românești din Ucraina de a reface comuniunea cu Biserica Mamă, Patriarhia Română, prin organizarea lor juridică în structura religioasă numită Biserica Ortodoxă Română din Ucraina”. Decizia este una cu implicații politice, dat fiind că în acest moment o mare parte din bisericile românești din Ucraina sunt organizate într-o structură subordonată Bisericii Ortodoxe Ucrainene.

Întrebați cum vor reacționa dacă biserica din localitatea lor va lua decizia să treacă în subordinea Bisericii Ortodoxe Române din Ucraina, 80,8% dintre respondenți au menționat că vor sprijini această inițiativă, în timp ce 6,8% se vor opune. 5,5% dintre etnicii români manifestă o atitudine indiferentă față de acest subiect. Sprijinul reprezentanților comunității românești pentru inițiativa BOR este destul de mare, în special în cazul alăturării la un astfel de proiect care deja se desfășoară și trebuie doar sprijinit. Se observă o tendință favorabilă și receptivă în rândul etnicilor români din Ucraina față de inițiativele BOR, subliniind importanța factorilor culturali și identitari în practicile religioase regionale.

Dimensiuni informaționale și sprijinul oferit de România

95,9% dintre respondenți citesc/ascultă/urmăresc presa de limba română din regiunile Cernăuți, Transcarpatia și Odesa. Conectarea liderilor și membrilor societăților pentru cultura românească, a cadrelor didactice și elitelor culturale la presa de limba română din Ucraina este foarte mare. Cele mai urmărite organe de presă sunt: agențiile de știri, trusturile de presă (83,6%), presa periodică pe suport de hârtie (68,5%), ziarele online (61,6%), revistele culturale (42,5%), revistele pentru elevi și copii (30,1%), audiovizualul public (28,8%). Menționăm creșterea interesului pentru orice tip de informare online (agenții, radio online, ziare), dar și păstrarea în mediul reprezentanților comunității românești din Ucraina a legăturii cu ziarele pe suport de hârtie și cu revistele culturale. Datele respective reflectă punctul de vedere al elitei culturale, economice și politice a românilor din Ucraina, și nu a întregii comunități (în acest sens recomandăm consultarea studiului din 2022).

Românii din Ucraina se informează și din presa din România. Am întrebat de respondenți care sunt cele mai urmărite surse românești și din care organe de presă din România ei se documentează cel mai mult. Ratingul celor mai urmărite organe de presă (cu posibilitatea alegerii mai multor opțiuni concomitent) este următorul.

Din care organe de presă din România vă documentați cel mai mult?

- Televiziunea publică (TVR1, TVR 2, TVR 3 ș.a.) – 47,9%
- Ziarele online (Libertatea, Adevărul, Hotnews, Știri pe Surse etc.) – 41%
- Radioul public (Radio România Actualități, Radio România Internațional ș.a.) – 34,2%
- Posturile comerciale de radio (Europa FM, Digi FM, Virgin Radio ș.a.) – 24,7%
- Nu mă documentez din aceste surse – 12,3%
- Radio Trinitas și Trinitas TV – 2,4%
- Pagini de Facebook ale unor politicieni sau partide politice – 1%

Aceste informații trebuie luate în calcul de către statul român și/sau cel ucrainean în timpul elaborării unor strategii de comunicare cu etnicii români din Ucraina. De exemplu, o informație/un mesaj va ajunge mult mai ușor și rapid la această comunitate dacă va fi promovată la televiziunea publică, în marile ziare online și la radioul public din România sau pe

platformele online și ziarele pe suport de hârtie de limba română din regiunile Cernăuți, Transcarpatia și Odesa. Menționăm că rezultatele sondajului reprezintă o interacțiune cu membrii elitei culturale, politice, economice și spirituale a românilor din Ucraina, care sunt și lideri de opinie din perspectiva teoriilor comunicării de masă.

Context: Tabloul general al spațiului informațional românesc din Ucraina indică o criză instituțională profundă. S-au închis foarte multe ziare pe suport de hârtie, iar revistele de abia supraviețuiesc. S-a produs și o descreștere a numărului de programe în limba română la posturile publice de radio și televiziune, iar redacțiile și-au pierdut independența editorială. În același timp, se observă o creștere a popularității presei online (portaluri de știri, radio și televiziuni online), însă nu poate fi deocamdată cuantificat impactul socio-cultural al acestor organe de presă asupra comunității românești din regiunea Cernăuți în contextul noilor tendințe demografice sau politice. Situația poate fi îmbunătățită prin revenirea Ucrainei la practicile de odinioară de finanțare a presei scrise a minorităților naționale (sistată de la 1 ianuarie 2019) și prin înființarea de către Societatea Românească de Televiziune și Societatea Românească de Radiodifuziune a unor reprezentanțe oficiale în Ucraina, după modelul TVR Moldova și Radio Chișinău, lansate cu succes pe teritoriul Republicii Moldova. Modelul folosit în Republica Moldova pentru revitalizarea spațiului informațional românesc poate fi preluat într-o formă adaptată pentru regiunile Cernăuți, Transcarpatia și Odesa.

Mai multe detalii pot fi citite în studiul: Marin Gherman, *Evoluția presei de limba română din regiunea Cernăuți din ultimele două decenii*, „Analele Bucovinei”, Rădăuți – București, XXX, 2023, nr.1 (60), p. 325–329.

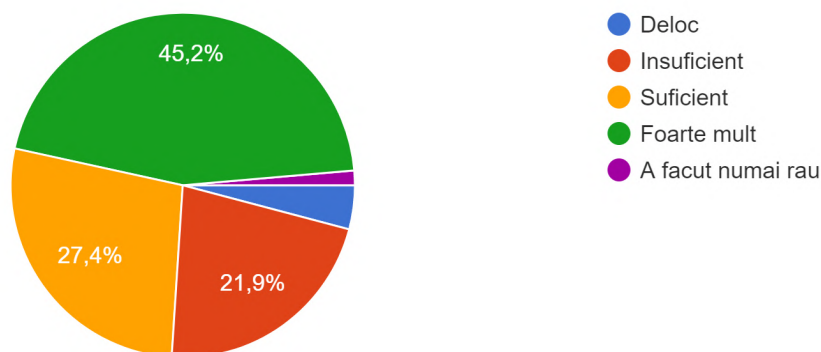
În cel de al treilea an de război, comunitatea românească din Ucraina se confruntă cu o serie de probleme generale și specifice. Având posibilitatea să bifeze mai multe opțiuni concomitent, respondenții au menționat că cele mai mari probleme sunt legate direct de război (bombardamente, întreruperea energiei electrice, accesul la hrană și apă, stresul etc.) – 57,5%. Urmează în ordinea descrescătoare: problemele financiare (56,2%), depopularea localităților (49,3%), îngrădirea unor drepturi în contextul legii marțiale (libera circulație, proteste, mobilizarea în armată etc.) – 49,3%, problema accesului la învățământ, presă și cultură în limba română (43,8%). 1,4% dintre respondenți susțin că nu au niciun fel de probleme.

Comparativ cu studiul nostru din 2022, problemele directe și indirecte generate de război sunt considerate de etnicii români din Ucraina ca fiind tot mai apăsătoare (mobilizarea în armată, depopularea, bombardamente). În același timp, 43,8%

dintre respondenții care se confruntă de probleme generate de invazia rusească asupra Ucrainei observă impedimente în calea accesului la învățământ, presă și cultură în limba română. În ciuda diminuării importanței problematicii identitare românești în contextul războiului, aceasta continuă să fie un factor determinant în percepția războiului de către comunitatea românească.

Politica României față de Ucraina (în cadrul conflictului armat) este apreciată de 45,2 la sută dintre respondenți ca fiind bună, iar de 20,5 la sută – ca foarte bune. 20,5% dintre membrii comunității românești au o atitudine neutră față de politicile românești de sprijin, în timp ce 8,2% apreciază negativ acțiunile întreprinse de statul român. 3% dintre vorbitorii de limba română au oferit răspunsuri nuanțate de natură critică față de politica României, solicitând o mai mare implicare în protecția drepturilor comunității românești.

În ce măsură a reușit România prin granturi, ajutoare umanitare sau alt sprijin să ajute comunitatea românească din Ucraina în perioada războiului?

Membrii comunității românești din Ucraina consideră în proporție de 45,2% că România a reușit prin granturi, ajutoare umanitare sau alt sprijin să ajute foarte mult etnicii români în perioada războiului. Sprijinul a fost caracterizat drept unul „suficient” de 27,4% și „insuficient” de 21,9%. Pe de altă parte, 4,1% apreciază că România nu a reușit să ajute deloc, iar 1,4% consideră că statul român a făcut doar rău în comunitatea în perioada războiului.

Cele mai cunoscute proiecte finanțate de România, inclusiv de Departamentul pentru Români de Pretutindeni, de către reprezentanții comunității românești din regiunile Cernăuți, Transcarpatia și Odesa, sunt acordarea de burse elevilor, studenților și profesorilor români din Ucraina (75,3%), tabere de vară pentru copii (56,2%), locuri de studii fără taxă la universitățile și liceele din România (43,8%), ajutoare umanitare (42,5%), proiecte de presă (ziare, radio, TV, agenții de știri, reviste etc.) (37%), proiecte culturale (spectacole, șezători, muzee etc.) (24,7%), proiecte de educație și cercetare (biblioteci, studii, școli etc.) (20,5%). Nu au auzit despre niciunul dintre aceste proiecte doar 1,4% dintre respondenți.

În același timp, sunt o serie de proiecte care trebuie continuate sau finanțate mult mai mult, potrivit românilor din cele trei regiuni. În viitor, România ar trebui să sprijine mai mult cercetarea științifică, școala și educația în limba română (60,3%), proiectele de acordare de burse elevilor, studenților și profesorilor români (58,9%), sprijinirea ziarelor, agențiilor de știri, posturilor de radio și de televiziune în limba română (50,7%), organizarea de excursii și tabere de odihnă pentru elevi, tineri și adulți în România (47,9%), facilitarea apariției unor locuri de muncă pentru tineri (43,8%), proiecte de infrastructură, construcții și reparații (42,5%), finanțarea spectacolelor folclorice și a evenimentelor literar-culturale (34,2%)

În afară de domeniile tradiționale de sprijin a comunității românești din Ucraina (presa, cultura, școala), respondenții menționează ca fiind necesare și implementarea unor proiecte pentru crearea de noi locuri de muncă și investiții în infrastructura civilă, inclusiv educațională. Majoritatea respondenților susține că trebuie sprijiniți pilonii de preservare a identității național-lingvistice, în special școala, proiectele de educație formală și non-formală, dar și presa de limba română.

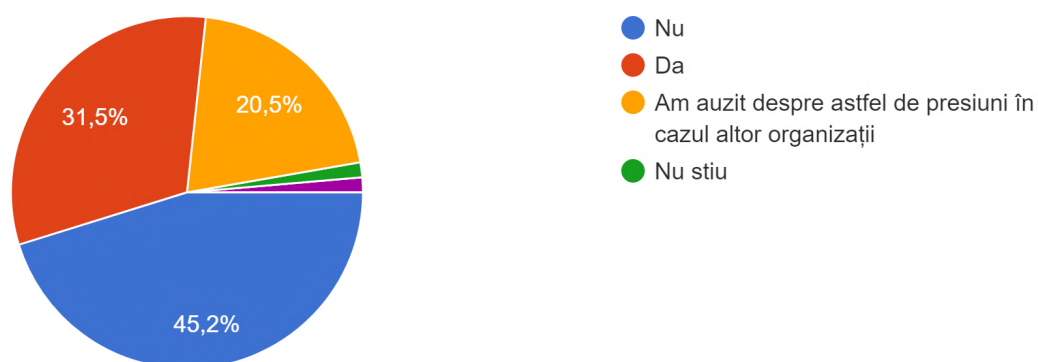

Dimensiuni identitare. Relația cu autoritățile

Relația cu instituțiile statului român este apreciată ca fiind mai constructivă decât cu instituțiile statului ucrainean. La întrebarea „cum apreciați relația Dv. sau a organizației pe care o reprezentați cu instituțiile statului român”, 61,6% dintre respondenți au menționat că acestea sunt receptive și vin în ajutorul românilor din Ucraina. Pe de altă parte, 30,1 dintre membrii comunității românești subliniază că declarațiile și promisiunile oficiale nu coincid cu pașii făcuți ulterior de autoritățile de la București. Doar 4,1% dintre participanții la sondaj consideră că instituțiile statului român sunt închise și resping cererile etnicilor români.

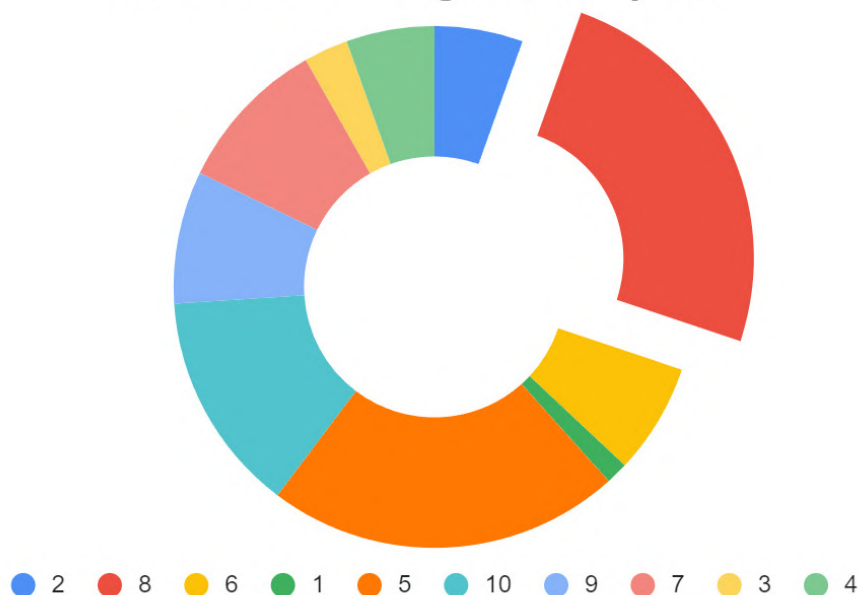
Relația cu instituțiile statului ucrainean nu este văzută la fel de bine. 56,2% dintre respondenți menționează că declarațiile și promisiunile oficiale nu coincid cu pașii făcuți ulterior de autoritățile ucrainene. Instituțiile statului ucrainean sunt văzute ca fiind închise față de cererile etnicilor români de către 24,7% dintre participanții la sondaj. Doar 19,2% dintre respondenți consideră că instituțiile statului ucrainean sunt receptive și vin în ajutorul românilor din Ucraina.

Organizația pe care o reprezentați sau în care activați a fost supusă vreunor presiuni oficiale și neoficiale din partea instituțiilor statului ucrainean?

45,2% dintre respondenți consideră că organizația pe care o reprezintă sau din care fac parte nu a fost supusă vreunor presiuni oficiale și neoficiale din partea instituțiilor statului ucrainean. Urmează răspunsul afirmativ (31,5%), „am auzit despre astfel de presiuni în cazul altor organizații” și „nu știu” (1,4%). În linii mari, opiniile grupului de respondenți cu care au interacționat experții Institutului de Studii Politice și Capital Social privind influența externă negativă și prezența unor presiuni oficiale este împărțită (circa jumătate dintre respondenți neagă acest fapt, o treime confirmă, iar o cincime confirmă că alte organizații au avut diverse dificultăți și probleme de-a lungul timpului).

Climatul relațiilor în interiorul mediului asociativ românesc: 1 - negativ, 10 - pozitiv

Fiind rugați să aprecieze de la 1 la 10 climatul în interiorul mediului asociativ românesc din Ucraina, unde 1 înseamnă un climat negativ, iar 10 – unul pozitiv, cel mai frecvent au fost alese răspunsurile de 8, 5 și 10. Dacă calculăm indicele relațiilor constructive și a climatului în interiorul vieții asociative românești din Ucraina ca o medie aritmetică a tuturor răspunsurilor oferite de cei 250 de respondenți din regiunile Cernăuți, Transcarpatia și Odesa, acesta constituie 6,7.

Răspunzând la întrebarea închisă despre cum apreciază relațiile cu celelalte organizații ale românilor din Ucraina, 47,9% dintre respondenți consideră că există relații de colaborare, prietenie și încredere, în timp ce 43,8% au ales răspunsul „relații de diferite tipuri, în dependență de context și situație”. Doar 8,2% dintre participanții la sondaj sunt de părere că relațiile dintre diverse organizații reprezentative ale românilor din Ucraina sunt marcate de concurență și neîncredere.

Am măsurat în cadrul studiului desfășurat în regiunile Cernăuți, Transcarpatia și Odesa distanța socială în baza scalei lui Bogardus, întrebând de etnicii români din Ucraina care este percepția și relația lor cu minoritatea rusă și romă, dar și cu majoritatea ucraineană. În cadrul unor întrebări separate și închise, am întrebat respondenții dacă ar accepta să se căsătorească cu un membru al acestui grup etnic (1), să aibă un prieten foarte apropiat care să fie membru al acestui grup etnic (2), să aibă un vecin care să fie membru al acestui grup etnic (3), să aibă un coleg de serviciu care să fie membru al acestui grup etnic (4), să locuiască în același oraș/sat cu membrii acestui grup etnic (5), să le viziteze localitatea din când în când membrii acestui grup etnic (6) sau dacă doresc ca membrilor grupului etnic respectiv (ruși, romi, ucrainenii) să le fie interzisă intrarea în localitate (7). Cu cât indicele distanței sociale este mai mare, cu atât grupul etnic respectiv este mai respins de respondenți.

Distanța socială între membrii comunității românești din Ucraina și reprezentanții altor etnii (de la 1 la 7)

Etnia	Indicele distanței sociale
Ucraineni	3,6
Romi	4,4
Ruși	5,52
Indicele mediu	4,5

Rezultatele studiului arată că românii din Ucraina reprezintă un grup etnic destul de închis, care păstrează o distanță socială atât față de romi, cât și față de ruși sau chiar față majoritatea ucraineană. Indicele distanței sociale față de ucraineni este destul de mare (3,6). Minoritatea națională românească din Ucraina acceptă să aibă un coleg de serviciu care să fie etnic ucrainean și nu acceptă să se căsătorească sau să îl aibă ca un bun prieten. În același timp, față de etnia romă, este acceptată locuirea în același oraș/sat. Este vorba de următoarea treaptă a distanței sociale. Etnicii ruși sunt acceptați să vină în vizită din când în când în satele sau orașele în care locuiesc vorbitorii de limba română. Distanța socială față de etnicii ruși este generată atât de factorii istorici, dar mai ales de contextul războiului din Ucraina.

Notă: Scala distanței sociale este un instrument sociologic dezvoltat de Emory S. Bogardus pentru a măsura gradul de acceptare socială pe care o persoană o are față de membrii unor grupuri sociale diferite. Scala este folosită pentru a evalua prejudecățile și distanțele sociale dintre diferite grupuri etnice, rasiale sau culturale. Utilizarea scalei implică prezentarea unei liste cu diverse relații sociale, iar subiecții sunt invitați să-și exprime nivelul de confort sau acceptare pentru fiecare relație propusă. Răspunsurile sunt ordonate de la cel mai apropiat la cel mai îndepărtat nivel de relație, ceea ce permite cercetătorilor să determine nivelul de acceptare sau respingere al unui individ față de un grup specific. Scala este utilă pentru studii asupra discriminării, diversității și relațiilor interetnice.

ANALIZA INTERVIURILOR STRUCTURATE

În perioada 1 august – 15 septembrie 2024 Institutul de Studii Politice și Capital Social a realizat 10 interviuri structurate cu reprezentanții societăților pentru cultura română, a școlilor și organelor de presă din Ucraina. Structura datelor colectate pe teren: 5 interviuri în regiunea Cernăuți, 3 – în regiunea Odesa, 2 – în regiunea Transcarpatia. Din cele 10 persoane intervievate 5 sunt bărbați și 5 sunt femei.

Secțiunea A.

Nivelul de asigurare a drepturilor comunității românești de la declanșarea invaziei la scară largă a Rusiei asupra Ucrainei

- „Nivelul de asigurare a drepturilor comunității românești nu are nicio legătură cu invazia la scară largă a Rusiei asupra Ucrainei, declanșată pe 24 februarie 2022. Aceste drepturi erau încălcate și înainte de război, situația actuală nu este o consecință directă a conflictului armat, ci o continuare a unei probleme preexistente”.
- „De la declanșarea invaziei ruse asupra Ucrainei, drepturile comunității românești au fost afectate într-o oarecare măsură. În special, procesul de mobilizare a bărbaților în armată și încălcările drepturilor omului din partea lucrătorilor Centrelor Teritoriale de Recrutare și Sprijin Social (TCK) au avut un impact negativ. De asemenea, comunitatea românească întâmpină dificultăți și restricții în organizarea de manifestări culturale și religioase de amploare ca urmare a legii marțiale impuse în țară”.
- „După ce a început invazia la scară largă a Rusiei în Ucraina în ceea ce privește asigurarea drepturilor comunității românești lucrurile s-au mai schimbat și s-au îmbunătățit”.
- „Nivelul asigurării drepturilor persoanelor aparținând minorității (comunității) naționale românești din Ucraina în general, și în special a celor din regiunea Odesa este direct legat de nivelul asigurării drepturilor și libertăților omului, garantate de Constituția Ucrainei, dar grav afectate de invazia pe scară largă a Federației Ruse în Ucraina. Respectiv, consider că este un declin al asigurării drepturilor românilor din regiunea Odesa. Multe dintre ilegalități nu pot fi aduse la cunoștința autorităților statului român din cauza suspendării activității Consulatului General al României la Odesa și a tergiversării deschiderii Biroului Consular al României la Ismail, promis de Guvernul României abia pentru anul 2025”.
- „Pentru mine nimic nu s-a schimbat. Cum am fost terorizată așa și a continuat comportamentul agresiv la adresa mea. În această perioadă am fost scoasă abuziv și demonstrativ din învățământ”.

Schimbările generate de Legea Minorităților Naționale din Ucraina (decembrie 2023)

- „Nu se observă vreo schimbare semnificativă în situația vorbitorilor de limba română din regiune. Dimpotrivă, situația comunității pare să se înrăutățească treptat. Procesul de deznaționalizare continuă încet, dar sigur, iar obiectivul acestuia pare a fi în curs de realizare. Limba română este vorbită din ce în ce mai puțin, ceea ce contribuie la diminuarea identității culturale și lingvistice a comunității”.
- „Nu observ nicio schimbare în situația comunității românești odată cu adoptarea Legii Minorităților Naționale din Ucraina în decembrie 2023. Singurul aspect pozitiv este că școlile cu predare în limba română nu vor fi imediat ucrainizate”.
- „Adoptarea Legii Minorităților Naționale din Ucraina a îmbunătățit, după părerea mea, situația celor care vorbesc limba română în regiunea Cernăuți”.
- „Probabil că îmbunătățirile, dacă acestea au avut loc, se vor face simțite după finalizarea războiului. Până la acea dată nu avem posibilitatea să testăm funcționalitatea legii în teritoriu, spre exemplu – nu se permite desfășurarea manifestărilor culturale de amploare, din cauza riscului permanent de bombardamente și a alarmelor anti-aeriene frecvente”.
- „Noua lege nu garantează păstrarea învățământului școlar în limba română în localitățile cu populație majoritară românească, și drept dovadă la 1 septembrie, spre exemplu în satul Erdek-Burnu/Utkonosivka, raionul Ismail, cele două clase 1

vor fi doar cu predare în limba ucraineană, directorul școlii refuzând în mod arbitrar să deschidă și o clasă cu predare în limba română, chiar dacă a avut minimul de 5 copii doritori să se înscrie în clasa românească”.

- „S-a trecut la limba română de studiu, numai la directiva care a venit de la organele oficiale din domeniul învățământului. Dacă unele școli și-au asumat responsabilitatea și au introdus limba română în programul de studiu începând cu 1 septembrie și primele luni ale anului școlar de învățământ 2023-2024, alți directori au ținut cu dinții până nu mai era încotro, au primit directiva să respecte cererea departamentului pentru învățământ de trecere la limba română începând cu 1 ianuarie 2024. Scrâșnind din dinți au trecut la limba română. Introducerea limbii române a adus dreptatea acasă, a adus claritate în ce privește numirea corectă a limbii, dar mai departe nu s-a ajuns”.

Cele mai mari probleme și provocări ale comunității românești din Ucraina

- „Cea mai mare problemă a comunității românești din Ucraina în prezent este învățământul în limba română. Există o tendință tot mai accentuată de ucrainizare a școlilor cu predare în limba română, ceea ce reprezintă o amenințare semnificativă pentru păstrarea identității și culturii românești. Suntem prăpădiți dacă dispare învățământul în limba română”.

• „Cele mai mari probleme și provocări ale comunității românești din Ucraina în momentul de față sunt legate de mobilizarea în armată și închiderea frontierelor pentru bărbați, aspecte care afectează semnificativ comunitatea românească. Aceste măsuri prezintă un pericol real pentru viitorul comunității, în condițiile în care bărbații, pilonii familiilor și ai activităților economice, sunt mobilizați sau nu pot circula liber”.

- „O mare problemă este lipsa de finanțare pentru instituțiile școlare cu predare în limba română, în special acelea cu un număr mic de elevi. Această situație critică pune în pericol existența acestor școli, care ar putea fi închise în curând din cauza

insuficienței resurselor financiare. Astfel, identitatea lingvistică și culturală a comunității românești din Ucraina se află sub o amenințare iminentă, dacă aceste probleme nu vor fi abordate și soluționate eficient”.

- „Cele mai mari probleme ale comunității românești din Ucraina sunt: războiul, din care apare problema micșorării numărului de elevi în școlile cu limba română de predare, riscul ca liceele cu ciclul întreg de studiu din clasa 1 până în clasa 11(12) să devină gimnazii, fără ciclul liceal, fapt care i-ar îndemna pe părinții să-i înscrie pe copii din start în școli cu predare în limba ucraineană. O altă problemă este lipsa de carte românească pentru cei mai mici, dar și pentru cei adulți”.
- „Siguranța zilnică, asigurarea dreptului la viață, la libertatea de circulație și de întrunire, parțial este afectat și dreptul la exprimare (limitat de un cadru specific situației de forță majoră, de legea marțială, etc). Cea mai mare provocare este supraviețuirea comunităților istorice românești, atât a indivizilor, cât și la nivelul comunităților, în condiții de război și restricții legate de legea marțială. După care urmează reforma legislației privind drepturile persoanelor aparținând minorităților naționale, una nefinalizată încă, și care se desfășoară concomitent cu continuarea politicilor și procedurilor sovietice și neosovietice de asimilare națională a românilor băștinași din Ucraina, cu acordul tacit al celor două state înrudite – România și Republica Moldova. Cert este că românii din Ucraina nu resimt, nici la nivel individual, nici la modul colectiv, că ar fi protejați, cumva, de statul înrudit, de patria noastră istorică”.
- „Nu se mai deschid clase cu predare în limba română. Avem aproape jumătate dintre școlile naționale care de mai mulți ani nu deschid clase cu predare în limba română și anul acesta s-au mai adunat”.

Secțiunea B.

Climatul social-politic din Ucraina în cel de al treilea an de război la scară largă

- „Populația trăiește într-o stare continuă de frică și anxietate. Aceasta este însoțită de o lipsă acută de încredere în viitor, amplificată de dezamăgirea generală față de statul ucrainean și liderii țării. Nu mai vezi lumină în capătul tunelului”.
- „Majoritatea populației este demotivată și obosită de conflictul prelungit. În același timp, se observă o creștere a sentimentului de dezamăgire față de clasa politică, care este indiferentă față de soarta cetățenilor. Există o mare prăpastie între popor și clasa politică. Situația actuală va conduce la schimbări neplăcute în viitorul apropiat”.

- „Climatul social-politic din Ucraina este într-o degradare continuă. Pe lângă situația grea economică, cauzată de reducerea multor locuri de muncă și blocarea economică a bărbaților, restrângerea drepturilor acestora, tot mai des se vorbește în cel de-al treilea an de război de o oboseală totală, manifestată printr-o stare de apatie și indiferență, sentimentul de inferioritate. Se discută tot mai des că acest conflict armat este un război al săracilor”.
- „Există o coeziune socială mult mai pronunțată, probabil că societatea ucraineană, multinațională de altfel, se află în plină constituire ca popor al Ucrainei, iar acea scindare, aproape jumătate la jumătate a votărilor de mai bine de un deceniu în urmă, între valorile democratice și dependența cronică a spațiului ucrainean de Moscova practic s-a transformat într-un vector geopolitic clar definit – cât mai departe de Rusia, și cât mai integrați în organismele euroatlantice”.
- „Depinde de nivelul intelectual al omului. Cine judecă, realizează că Ucraina e pe cale corectă. Cine a fost pentru pacea rusească mai stau blocați și așteaptă. Așteaptă să fie pe vechi! E greu să scoți prostia din capul omului”.

Așteptări de la încheierea războiului din Ucraina

- „Mi-aș dori ca războiul din Ucraina să se încheie prin tratative și înțelegeri între liderii părților implicate, oficializate prin documente. Cetățeanul de rând nu are puterea de a decide nimic, toate deciziile fiind luate la nivel de conducere. Totodată, nu sunt convins că Ucraina va ieși învingătoare în războiul cu Rusia, nu este real. Este greu de anticipat momentul în care ostilitățile se vor încheia”.
- „Vreau ca războiul să se încheie cu victoria Ucrainei. Cred că războiul se va încheia cu semnarea unui armistițiu, iar noua graniță dintre Ucraina și Rusia va fi formată pe actuala linie a frontului. În cazul încheierii unui tratat de pace, există riscul declanșării unui alt război peste cinci ani. Totuși, dacă Ucraina va primi asistență militară corespunzătoare de la partenerii occidentali, ocupația rusă va deveni imposibilă”.
- „Războiul trebuie să se încheie cu o pace, un armistițiu. Însă, din păcate analizând tot ceea ce se petrece și observând fazele de escaladare, aș zice că cel mai probabil războiul va dura încă mult, încheindu-se cel mai probabil cu o înghețare a conflictului, după ce și Ucraina, dar și Rusia vor fi stoarse de resurse umane”.
- „Mi-aș dori foarte mult ca războiul să se încheie cu victoria definitivă a Ucrainei. Consider că actualul război este de fapt un veritabil Război de Independență a Ucrainei față de Rusia, și peste ani de zile anume așa va fi denumit în manualele

de istorie. În caz contrar, poporul român și cele două state românești riscă să devină din nou vecini cu Rusia imperialistă, și istoria a demonstrat că noi, ca români băștinași în arealul geografic al formării poporului român vom avea numai de pierdut dintr-o asemenea vecinătate”.

- „Războiul se va încheia când vor fi distruse tot atâtea orașe și sate în Rusia. Da, când războiul va trece pe teritoriul Rusiei. Pentru ruși războiul a început pe data de 6 august 2024. Așa strigă toți rușii din zonele unde au intrat armatele ucrainene”.

Secțiunea C.

Tensiunile bisericești la nivel local în contextul războiului

- „Tensiunile bisericești din Ucraina în contextul războiului sunt, în esență, o chestiune de politică și nu au legătură directă cu războiul. Din păcate, autoritățile statului se implică activ în chestiunile bisericești, ceea ce consider că este inadmisibil. Cei care critică Biserica Ortodoxă a Ucrainei (PȚU) sau au simpatii față de Biserica Ortodoxă Română (BOR) sunt adesea etichetați ca având viziuni politice pro-ruse. În localitatea mea nu au fost înregistrate tensiuni bisericești vizibile, dar există procese ascunse care sunt planificate în culise”.
- „În localitatea mea nu au apărut până în prezent tensiuni bisericești. Cu toate acestea, în localitățile vecine, populate de etnici ucraineni, situația este destul de complicată. Acolo au loc discuții aprinse despre trecerea parohiilor de la Biserica Ortodoxă Ucraineană sub jurisdicția Patriarhiei Moscovei (UPT) la Biserica Ortodoxă a Ucrainei (PȚU). Situația bisericească devine tot mai tensionată și apare o prăpastie între enoriași”.
- „În localitățile românești problema bisericească nu pare a fi atât de acută, însă există persoane și fețe bisericești interesate în trecerea lăcașelor de cult la Biserica Ortodoxă a Ucrainei, condusă de Mitropolitul Epifanie. O oportunitate de dezvoltare

tare a parohiilor românești din regiunea Cernăuți ar fi aderarea la Patriarhia Română.... Majoritatea preoților și enoriașilor români din regiune nu îi simpatizează pe reprezentanții Bisericii Ortodoxe a Ucrainei. Totuși, dacă Biserica Ortodoxă Ucraineană în frunte cu mitropolitul Onufrie va fi interzisă în Ucraina, comunitățile religioase românești vor opta mai degrabă pentru afilierea la Patriarhia Română”.

- „Consider că statul nu are dreptul să se amestece în treburile bisericii, precum și biserica nu trebuie să se implice în conducerea statului. M-am indignat mult atunci când Capela Mitropoliților din cimitirul vechi (Horecea), unde își dorm somnul de veci șapte mitropoliți români, a fost închisă. Au fost întocmite acte administrative care încalcă drepturile enoriașilor care cu propriile puteri au îngrijit de acea capelă”.

- În satul Erdek-Burnu/ Utkonosivka nu prea există tensiuni bisericești, nici măcar interconfesionale. Atât în parohia ortodoxă, cât și în biserica penticostală din sat serviciul divin se ține în limba română. Biserica ortodoxă „Sf. Arhanghel Mihail” a fost construită între anii 1863-1868, în plină administrație românească a județului Bolgrad, din perioada Principatelor Române Unite, respectiv și până atunci, și după slujbele s-au ținut în limba română”.

- „Nu avem la moment probleme. Slujba se face în limba română și din când în când câte ceva în limba rusă. Problema este că se continuă slăvirea bisericii ruse”.

Drepturi confesionale și educaționale

- „Dreptul de a avea școală în limba română reprezintă o mare problemă, există dificultăți în menținerea și promovarea educației în limba maternă. În ceea ce privește aspectele religioase, în prezent, nu se observă interdicții în ceea ce privește serviciile în limba română, însă nu exclud posibilitatea ca în viitor aceste drepturi să fie îngădite”.
- „Drepturile de a ne ruga în limba maternă sau de a avea acces la școală în limba maternă nu sunt în mare măsură îngădite de către autoritățile centrale ucrainene. Aceste sunt în prezent con-

centrate pe alte probleme, în special pe războiul la scară largă. Totuși, există tendințe din partea autorităților locale sau regionale de a restrânge aceste drepturi. Dacă Ucraina își dorește să adere la Uniunea Europeană, este imperativ să respecte legislațiile referitoare la minoritățile naționale”.

- „Dreptul de a ne ruga în limba română poate fi îngădit în viitorul apropiat, deoarece vedem clar cum sunt luate bisericile. În ceea ce privește învățământul în limba maternă, este mai complicat, în principiu. Statul în dorința sa de a adera la Uniunea Europeană ar trebui să respecte dreptul la studii în limba maternă, însă cum am mai spus-o, apar foarte multe obstacole în realizarea acestui drept, deoarece în scurt timp în cadrul reformei administrative se va micșora numărul instituțiilor de învățământ cu ciclul liceal ceea ce poate duce la micșorarea numărului liceelor cu limba română de predare. Va urma scăderea numărului de elevi în școlile românești”.
- „Deși în prezent acest drept nu este, formal, îngădit, consider că în viitor ar putea fi afectat, având în vedere politicile și mai ales practicile autorităților ucrainene de asimilare tacită a școlilor seculare românești din Ucraina cu rusificarea sau ucrainizarea completă a instituțiilor din acele localități, cu majoritate covârșitoare de populație românofonă (cazurile satelor Eschipolos, Chitai, Furmanca, Fărăoani, ș.a., din sudul Basarabiei), practici preluate de la URSS și continuate și în perioada celor 33 de ani de independență de jure a Ucrainei față de Rusia...”.
- „Problema va apărea când statul va cere respectarea legii și trecerea la biserica ucraineană. Preoții nu sunt pregătiți să treacă la nici o altă biserică: nici ucraineană și nici a României. Depinde de înțelepciunea preoților”.

Secțiunea D.

Sprrijinul României pentru comunitatea românească din Ucraina în perioada războiului

- „Deși am auzit de ajutorul oferit de România prin granturi, ajutoare umanitare și alte forme de sprijin, eu personal nu am simțit direct acest ajutor, cu excepția burselor acordate elevilor și profesurilor. Totuși, se pare că mulți dintre cei care beneficiază de burse sunt, paradoxal, aceiași care se opun predării limbii române în școli. Astfel, bursele sunt primite atât de susținătorii păstrării limbii române în sistemul educațional, cât și de cei care încearcă să o excludă. Această situație se datorează falsificării actelor și lipsei de transparență în procesul de acordare a burselor. Problema respectivă afectează grav eficiența sprijinului acordat, subminând eforturile de păstrare a identității

lingvistice și culturale românești în Ucraina”.

- „România a oferit un ajutor semnificativ la începutul războiului declanșat de Federația Rusă, în special prin intermediul ajutoarelor umanitare destinate atât refugiaților, cât și membrilor comunității românești aflați în situații de vulnerabilitate socială. Un alt aspect pozitiv este acordarea de burse pentru elevii și profesorii de etnie română, care a avut un impact major. Acest sprijin a motivat părinții să-și înscrie copiii la școlile cu predare în limba română, contribuind astfel la menținerea și promovarea limbii române în sistemul educațional din Ucraina”.
- „România, din câte cunosc, a acordat ajutor umanitar pentru persoanele defavorizate, a acordat sprijin elevilor care studiază în școlile românești, a dotat clase de limba română, a acordat posibilitatea de recreare pentru tinerii etnici români în Taberele ARC, a sprijinit financiar cadrele de etnie română. Au existat și continuă să existe proiecte finanțate de Departamentul pentru Românii de Pretutindeni, care vizează sprijinirea spiritualității românești în spațiul istoric”.
- „Primii au sărit în ajutor românii de rând, poporul român, dacă ar fi să generalizăm. Prezența oamenilor simpli la punctele de trecere a frontierei, caravanele cu ajutoare materiale, donațiile de alimente și medicamente – acestea, dar și alte acțiuni au pornit de la oamenii simpli din România și Republica Moldova, ajungând în primele zile și săptămâni ale invaziei ruse în Ucraina, inclusiv în satele românești. Cunoaștem cazuri de găzduiri de familii întregi, de grupuri mari de copii și adulți în casele și familiile românești proverbial deja, de la Nistru, până la Tisa și nu numai. Autoritățile au întârziat câteva săptămâni în demararea acestor ajutoare, însă au fost și ele ferme și consistente. O foarte bună implicare transfrontalieră a avut Biserica Ortodoxă Română, mai ales în ce privește ajutoarele umanitare, dar și cazarea și hrana refugiaților în România, dar și în Republica Moldova (la Isaccea, Tulcea, Galați și Cahul, spre exemplu)”.
- „Tot felul de ajutor a fost binevenit: primirea refugiaților, ajutorul umanitar, burse pentru elevi, burse pentru cadre didactice, odihnă în tabere, dotarea școlilor cu mobilă și aparatură modernă”.

Propuneri de îmbunătățiri ale politicilor României față de vorbitorii de limba română din Ucraina

- „România are mult de învățat de la Guvernul de la Budapesta, în special în ceea ce privește sprijinul pe care Ungaria îl acordă etnicilor maghiari din regiunea Transcarpatia. România trebuie să ne apere mai activ. Bucureștiul nu îi sprijină suficient pe românii din Ucraina, iar aceste legături devin din ce în ce mai slabe. De asemenea, cea mai mare problemă constă în salvarea școlilor cu

predare în limba română și păstrarea sărbătorilor tradiționale românești”.

- „Statul român trebuie să acorde o atenție mai mare comunității românești din Ucraina. Este necesară modificarea politicii de acordare a granturilor, iar procesul actual de finanțare a proiectelor necesită un control suplimentar și o transparență mai mare. Procesul de alocare a fondurilor pentru proiectele culturale trebuie monitorizat pentru a asigura o gestionare corectă și eficientă a banilor. În acest sens, propun crearea unei instituții specializate care să supravegheze și să monitorizeze aceste procese, pentru a se asigura că fondurile sunt utilizate în mod adecvat și transparent”.
- „Vorbitorii de limba română din regiunea Cernăuți trebuie să fie recunoscuți populație băștinașă. În primul rând, România nu ar trebui să-i abordeze ca pe o comunitate din diaspora. În Ucraina, la fel ar trebui să fim recunoscuți ca fiind băștinași și atunci drepturile și posibilitățile etnicilor români ar fi extinse la maxim”.
- „Ne-am dori ca statul român să renunțe la excursiile organizate pentru profesorii din Ucraina, și să organizeze veritabile conferințe sau simpozioane, cu dialog deschis, și nu manifestări electorale, la care doar demnitarii români să-și țină discursurile, iar românii din Ucraina să nu li se aloce nici măcar câte un minut pentru a-și vocifera doleanțele și durerile, cu care vin în capitala României și a tuturor românilor. Tot aici, ne-am dori ca DRP să nu mai acorde burse sau indemnizații bănești cadrelor didactice sau directorilor de școli, care lucrează împotriva claselor românești

și promovează, pe diferite căi, ucrainizarea școlilor românești din Ucraina. Sunt cunoscute fiind cazuri când zeci de elevi din clasele ucrainene, cu adevăruri false că ar frecventa clase cu predare în limba română, beneficiază de bursă ca etnici români”.

- „Ne-am dori să avem un dialog permanent, să fie transpuse în realitate prevederile Legii 299/2007 în ce privește organizarea anuală a Congresului Românilor de Pretutindeni, în ce privește funcționarea Consiliului Românilor de Pretutindeni și a Muzeului Românilor de Pretutindeni. Tot aici se impune și implementarea reală a gratuităților instituite pentru românii de pretutindeni, de a beneficia de acces în instituțiile de cultură din România. Or, la această oră este imposibil să obții gratuitate la intrarea într-un muzeu din România, în baza declarației de asumare a identității culturale române”.
- „Dorim să avem un Centru Cultural Românesc la Ismail, pe care l-au solicitat în repetate rânduri atât autorităților ucrainene, cât și celor românești asociațiile noastre reprezentative din sudul Basarabiei. Având mai multe formații folclorice românești, foarte necesară ar fi o Școală Populară de Arte, care să funcționeze în cadrul amintitului centru cultural. Tot centrul cultural ar putea găzdui și o redacție de știri și emisiuni în limba română, pentru vorbitorii de limbă română din regiunea Odesa. Ca alternativă, sau în paralel cu Centrul Cultural Român la Ismail ar trebuie să funcționeze și o viitoare filială a Institutului Cultural Român de la Kiev, iar proiectul rețelei ICR din Ucraina ar

trebuie discutat și demarat din timp cu consultarea românilor din Ucraina”.

- „Considerăm că a venit momentul ca în orașele din zonele populate de români în Ucraina să fie înființate licee private, care să funcționeze după programa școlară din România, pentru a mai păstra învățământul școlar românesc de la sate, unde autoritățile ucrainene foarte ușor implementează politica de asimilare a românilor”;
- „Biserica Ortodoxă Română ar trebui să facă tot posibilul ca să readucă parohiile ortodoxe românești din Ucraina la sânul său, acolo, de unde au fost rupte cu forța de ateii și bolșevicii sovietici acum mai bine de opt decenii în urmă”;
- „Ne-am dori ca statul român să restaureze, într-un final, casa lui Aron Pumnul din Cernăuți – punctul de reper al Națiunii Române din Ucraina! Cum arată acest edificiu istoric emblematic, așa suntem văzuți de ucraineni și de toată Ucraina, ca popor și ca națiune – mizerabili, risipitori, nefiind în stare de proiecte culturale elementare. Și nu e cazul să fie lăsată această povară pe spatele comunității istorice românești din nordul Bucovinei, nu! Casa lui Aron Pumnul este o rușine la moment dat, o foaie de turnesol, dacă vreți, a relațiilor diplomatice româno-ucrainene, chiar și la această etapă de aparentă reconciliere în relațiile bilaterale interstatale”
- „De cerut respectarea drepturilor românilor. De organizat forumuri, adunări ale liderilor români din cele trei zone istorice pentru a ne cunoaște, dar și pentru a forma o strategie”.

Sinteza datelor colectate prin interviu

Interviurile structurate realizate de Institutul de Studii Politice și Capital Social arată că, în ciuda unor speranțe de îmbunătățire a situației pe termen scurt sau mediu, comunitatea românească din Ucraina se confruntă cu numeroase provocări în ceea ce privește drepturile lingvistice, culturale și religioase. În contextul invaziei Rusiei asupra Ucrainei, au apărut două perspective principale: una susține că drepturile comunității nu s-au schimbat semnificativ de la începutul conflictului, iar cealaltă sugerează că războiul a agravat situația românilor din Ucraina.

Principalele concluzii. Există un sentiment de îngrijorare cu privire la diminuarea drepturilor minorității românești, accentuată de legea marțială și de cadrul juridic local, care aparent nu oferă protecții suficiente. Problemele cauzate de mobilizare și legea marțială au adâncit temerile și izolarea comunității. Comunitatea se confruntă cu dificultăți economice serioase cauzate de război, mobilizarea bărbaților pentru serviciul militar și restricțiile de circulație.

Ucrainizarea treptată a instituțiilor de învățământ este văzută ca o amenințare la adresa identității culturale de către persoanele intervievate. Lipsa resurselor pentru învățământul în limba română și lipsa finanțării adecvate pun o presiune semnificativă asupra păstrării culturii și limbii române. În ciuda existenței unor drepturi garantate de Constituția Ucrainei, acestea nu au întotdeauna o aplicare efectivă. Invația pe scară largă a Rusiei a complicat lucrurile.

Conflictul și criza economică generată de război au creat o stare de spirit negativă în rândul

populației, care resimte efectele războiului sub forma anxietății și a lipsei de încredere în viitor.

Tensiunile bisericești sunt influențate politic, iar românii manifestă dorința pentru o posibilă apartenență religioasă la Patriarhia Română, preocupările bisericești fiind adesea un pretext pentru conflicte politice sau văzute ca efecte ale ingineriilor politice.

Deși România a oferit sprijin umanitar și financiar, există propuneri cu privire la utilizarea eficientă și transparentă a acestor fonduri. Este solicitată o mai mare implicare strategică a României pentru protejarea drepturilor românilor din Ucraina. Persoanele intervievate se referă la măsuri care ar putea contribui la susținerea și dezvoltarea comunității românești din Ucraina, păstrându-le identitatea culturală și lingvistică într-un context geopolitic dificil.

Propuneri generale:

- Promovarea transparenței și eficienței procesului de acordare a ajutoarelor și burselor pentru etnicii români din Ucraina.
- Recunoașterea oficială a românilor din Ucraina ca populație băștinașă.
- Inaugurarea unor centre culturale și educative românești în teritoriile cu populație majoritar românească.
- Înființarea unor licee private care să urmeze curricula educațională din România pentru a asigura continuitatea educațională în limba română.
- Inițierea unui dialog între Ucraina și România pentru a asigura respectarea drepturilor și păstrarea identității culturale a comunității românești.

CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI

Datele colectate pe teritoriul regiunilor Cernăuți, Transcarpatia și Odesa cu ajutorul metodelor cantitative (chestionar online) arată că majoritatea etnicilor români (membri ai societăților culturale, jurnaliști, cadre didactice, preoți etc.) discută în limba română în familie, dar folosesc ucraineană și/sau rusa în afara acesteia. În societate, românii se află într-un mediu bilingv sau chiar trilingv. A fost identificată o îngrijorare semnificativă cu privire la viitorul limbii române în Ucraina: 61,6% dintre participanții la sondaj cred că aceasta va fi mai puțin vorbită în viitor. Experiențele de discriminare din motive etnice și lingvistice sunt raportate de o parte dintre respondenți, iar schimbările legislative recente privind drepturile minorităților nu sunt văzute ca având un impact clar, opiniile fiind deseori împărțite. Respondenții remarcă că drepturile și mai ales situația lor nu s-au îmbunătățit după invazia rusă din 2022. În plus, statul ucrainean este văzut ca principalul responsabil pentru dificultățile din viața comunității românești, urmat de alte cauze interne și externe, inclusiv războiul.

Majoritatea etnicilor români din regiunile Cernăuți, Transcarpatia și Odesa consideră Federația Rusă responsabilă de declanșarea războiului la scară largă, menționând și rolul nociv al liderului rus, Vladimir Putin. Un segment semnificativ al respondenților crede că marile puteri globale au o parte din vină în război, iar alții indică diverse entități precum Ucraina, NATO sau Uniunea Europeană. În ceea ce privește deznodământul conflictului, o majoritate anticipează un armistițiu fragil, cu posibilitatea unui nou război, în timp ce o minoritate crede în victoria Ucrainei. Războiul a avut un impact negativ asupra vieții etnicilor români din Ucraina, 90,4% raportând o înrăutățire a condițiilor de trai comparativ cu perioada dinaintea invaziei. Românii percep climatul social-politic actual ca fiind dominat de frică și incertitudine. Doar un mic procent al vorbitorilor de limba română constată o situație de toleranță și solidaritate.

Asigurarea dreptului de a se ruga în limba maternă nu este considerată o provocare majoră de jumătate dintre participanți la sondaj, deși unii

recunosc complexitatea situației bisericești. Relațiile dintre Biserica Ortodoxă Ucraineană și autoritățile de la Kiev sunt văzute de etnicii români nu prin prisma războiului, ci prin cea a situației bisericilor din localitatea lor. 45,2% dintre respondenți declară că bisericile subordonate Mitropoliei Kievului și Întregii Ucraine nu sunt conectate juridic sau canonic cu Moscova. În același timp, 23,3% remarcă o legătură directă a acestor biserici cu Rusia, iar 17,8% văd o afiliere generală, dar nu în cazul bisericilor din localitatea lor. Majoritatea etnicilor români își exprimă susținerea pentru inițiativele Bisericii Ortodoxe Române de a crea o structură bisericească în Ucraina. Au fost identificate îngrijorări majore legate de posibilele impedimente din partea autorităților ucrainene și a altor structuri bisericești pentru inițiativa BOR. Sprijinul pentru inițiativa BOR este larg răspândit, subliniind importanța identității culturale și religioase în comunitatea românească din Ucraina.

Studiul sociologic evidențiază o conectare puternică a comunității românești din regiunile Cernăuți, Transcarpatia și Odesa la presa de limbă română, cu un interes marcat pentru agențiile de știri, ziarele online și presa periodică pe suport de hârtie. Liderii culturali, academici și politici sunt implicați în sprijinul proiectelor de presă, reflectând importanța păstrării legăturilor culturale. Românii din Ucraina se informează, de asemenea, din surse media românești, televiziunea publică și ziarele online fiind printre cele mai populare.

În contextul războiului, comunitatea românească se confruntă cu dificultăți legate de bombardamente, accesul la resurse de diferite tipuri și stresul permanent. Aceste condiții influențează percepția asupra accesului la educație și cultură în limba română, deși problema identității etno-lingvistice este una fundamentală încă din perioada antebelică. Politica României față de Ucraina este evaluată pozitiv de aproape jumătate dintre respondenți, fiind evidențiat sprijinul sub formă de granturi și ajutoare umanitare. Sunt importante proiectele finanțate de România, precum bursele pentru elevi și studenți și taberele de vară pen-

tru copii. Totuși, românii din Ucraina sugerează necesitatea unei susțineri mai mari a educației în limba română, a presei, dar și implementarea de proiecte de infrastructură și de creare a unor noi locuri de muncă. Sondajul indică o dorință clară de a consolida identitatea național-lingvistică prin sprijinirea școlii, educației și presei de limbă română, subliniind importanța acestor elemente în menținerea legăturilor culturale și naționale în timp de criză.

Relația dintre etnicii români din regiunile Cernăuți, Transcarpatia și Odesa și instituțiile statului român este percepută ca fiind constructivă – 61,6% dintre respondenți apreciază deschiderea și ajutorul oferit de acestea. Totuși, o parte semnificativă a comunității remarcă o discrepanță între promisiunile și acțiunile efective ale autorităților românești. În contrast, relația cu instituțiile ucrainene este mai critică. 56,2% dintre respondenți spun că promisiunile autorităților ucrainene nu se realizează, iar 24,7% consideră organele puterii de stat din Ucraina ca fiind închise (reci) față de cererile lor. Perspectivele asupra influențelor externe și presiunilor din partea statului ucrainean sunt împărțite. Mai mult de jumătate dintre respondenți nu au resimțit presiuni directe.

În linii mari, influența climatului asociativ românesc este percepută pozitiv, cu un indice de relații constructive de 6,7 din 10. Aproape jumătate dintre respondenți consideră că organizațiile românești colaborează bine, însă o minoritate percepe climatul asociativ ca fiind marcat de concurență și neîncredere. Studiul a evaluat și distanța socială a românilor din Ucraina față de alte etnii. Rezultatele indică o distanță mare față de ruși, probabil amplificată de actualul conflict și de factorii istorici, dar și o dorință de colaborare limitată cu comunitatea ucraineană. Romii sunt puțin mai acceptați decât rușii și mult mai respinși decât ucrainenii, gradul de interacțiune variind în funcție de context. Aceste rezultate subliniază intimitatea (izolarea) culturală și socială a comunității românești, reflectând impactul contextului politic și al sensibilităților istorice asupra interacțiunilor interetnice.

Dimensiunile studiului cantitativ

Asigurarea drepturilor comunității românești

Un procent semnificativ dintre respondenți susțin că au fost discriminați etnic sau lingvistic în trecut. De la începutul invaziei ruse, drepturile și situația generală a românilor au fost foarte mult afectate, iar noua legislație privind minoritățile naționale nu a schimbat situația comunității românești din Ucraina.

Dimensiunea social-politică și confesională

Românii din Ucraina sunt nemulțumiți de climatul social-politic, care este dominat de frică și incertitudine. Tensiunile confesionale sunt tot mai resimțite la nivel de țară, dar mai puțin la nivel local, iar inițiativa BOR de a crea o structură românească în Ucraina se bucură de susținere în rândul vorbitorilor de limba română

Dimensiunea informațională

Comunitatea românească menține o legătură strânsă cu presa de limbă română, atât din Ucraina, cât și din România. A apărut o criză instituțională în presa românească din Ucraina, ceea ce sugerează necesitatea unor intervenții financiare/politice pentru susținerea și revitalizarea spațiului informațional românofon.

Contextul războiului

Războiul a agravat considerabil viața etnicilor români, afectându-le securitatea, economia și accesul la resursele esențiale. Mulți percep războiul drept cauza principală a dificultăților cu care se confruntă.

Influențe sociale și politice

O serie de probleme ale comunității românești sunt atribuite statului ucrainean, inclusiv în ceea ce privește accesul la educație în limba română și la resurse culturale. Politica României este în general apreciată pozitiv, inclusiv sprijinul acordat în perioada de război. Rusia este văzută ca un stat agresor.

Relații interetnice

Românii din Ucraina mențin distanțe sociale variabile față de alte grupuri etnice, cea mai mare fiind față de ruși, determinat de istoricul tensiunilor și contextul războiului. În ciuda războiului, se observă o distanță esențială și față de majoritatea ucraineană.

Interviurile structurate realizate în perioada 1 august – 15 septembrie 2024 au dezvăluit principalele provocări cu care se confruntă comunitatea românească din Ucraina. Cu ajutorul metodei calitative de colectare a datelor a fost analizată complexitatea situației privind drepturile lingvistice, culturale și religioase în contextul determinat de invazia Rusiei asupra Ucrainei. Părerile sunt împărțite: unii intervievați consideră că drepturile comunității nu s-au schimbat semnificativ de la debutul conflictului, în timp ce alții cred că situația s-a înrăutățit vizibil din cauza mobilizării militare și a restricțiilor impuse de legea marțială. Aceste măsuri au adâncit temerile și izolarea comunității, provocând dificultăți economice severe.

Problemele cauzate de ucrainizarea treptată a instituțiilor de învățământ sunt percepute ca o amenințare majoră la adresa identității culturale românești. Lipsa resurselor pentru educația în limba română și absența unor finanțări adecvate au pus presiuni considerabile asupra păstrării limbii și culturii române. Drepturile garantate de Constituția Ucrainei nu sunt întotdeauna aplicate eficient, ceea ce complică și mai mult starea comunității sub actuala presiune a invaziei ruse. De asemenea, se remarcă un climat social-politic în deteriorare, caracterizat de o stare generală de anxietate și lipsă de încredere în viitor. Tensiunile bisericești sunt adesea alimentate politic, mulți români dorind o afiliere mai mare la Patriarhia Română pentru a-și salva bisericile.

Aceste aspecte religioase sunt adesea un pretext pentru conflicte politice sau sunt percepute ca provocări politice.

România a oferit ajutor umanitar și burse, care au fost bine primite de români, dar este nevoie de o gestionare mai transparentă și eficientă a acestor fonduri. De asemenea, este esențial ca România să se implice mai mult în protejarea drepturilor românilor din Ucraina, mai ales în contextul dificil al războiului.

Propunerile formulate în urma interviurilor cu comunitatea românească din Ucraina sunt diverse și accentuează mai multe domenii de importanță strategică, culturală și educațională. Este vorba de un set de acțiuni care ar putea îmbunătăți sprijinul României pentru românii din Ucraina.

Modificarea sprijinului instituțional. România ar trebui să crească sprijinul acordat comunităților românești și să aibă o politică externă pro-activă. Acest sprijin trebuie să includă consolidarea legăturilor culturale și educaționale, promovarea sărbătorilor tradiționale și protejarea școlilor cu predare în limba română.

Recunoașterea românilor ca populație băștinașă. Este foarte important ca vorbitorii de limba română din Ucraina să fie recunoscuți drept populație băștinașă. Această recunoaștere ar genera extinderea drepturilor și oportunităților etnicilor români în relația cu statul ucrainean.

Transparentizarea și eficiențarea finanțărilor. Este necesară revizuirea politicilor de acordare a gran-

turilor (proiectelor) și monitorizarea strictă a fondurilor alocate pentru acțiuni culturale și educaționale. A fost formulată propunerea înființării unei instituții dedicate supravegherii acestor proiecte, care să asigure utilizarea adecvată și transparentă a resurselor statului român.

Dialog cultural și politic. România trebuie să organizeze conferințe și simpozioane cu participare activă a comunității românești din Ucraina și să renunțe la manifestări formale (electorale, politice) care nu oferă un cadru al dialogului real. În acest context, distribuția bursei și ajutoarelor ar trebui să evite susținerea indirectă (involuntară) a practicilor care duc la ucrainizarea școlilor românești.

Implementarea unor legi. Este amintită necesitatea de a pune în aplicare prevederile Legii 299/2007, inclusiv organizarea anuală a Congresului Românilor de Pretutindenii și funcționarea reală a Consiliului Românilor de Pretutindenii. Trebuie acordat accesul gratuit al românilor de pretutindenii în instituțiile culturale din România, măsură legală văzută ca fiind esențială pentru menținerea identității culturale.

Dezvoltarea centrelor culturale. Este propusă inaugurarea unor centre culturale și educative românești în teritoriile cu populație majoritar românească. Este vorba de ICR Kiev, care ar avea filiale în cele trei regiuni unde locuiesc compact etnicii români din Ucraina.

Licee private românești. Înființarea de licee private în localitățile

românești din Ucraina, care să funcționeze după programele din România ar putea salva învățământul românesc și ar contracara politica de asimilare.

Reintegrarea parohiilor ortodoxe. Biserica Ortodoxă Română ar trebui să depună eforturi mari mari pentru a readuce sub jurisdicția sa parohiile ortodoxe românești din Ucraina, oferind suport spiritual și cultural comunităților locale.

Restaurarea patrimoniului cultural. Restaurarea Casei lui Aron Pumnul din Cernăuți este o necesitate urgentă, iar finalizarea acestui proiect ar semnifica o reînnoire a angajamentului României față de simbolurile culturale românești din Ucraina și ar îmbunătăți percepția comunității internaționale asupra valorilor românești.

Consolidarea coeziunii comunității. Organizarea de forumuri și întâlniri între liderii români din diverse regiuni istorice ar favoriza formarea unei strategii coerente de menținere și dezvoltare a identității românești în Ucraina.

Propunerile formulate de intervievați includ promovarea transparenței și eficienței în procesul de acordare a ajutoarelor (proiectelor),

recunoașterea românilor din Ucraina ca populație băștinașă, înființarea unor centre culturale și educative românești, dar și a unor licee private care să urmeze programele de învățământ din România. Este nevoie de dialog și acțiuni imediate, atât din partea Ucrainei, cât și a României, pentru a asigura drepturile și a păstra identitatea culturală a comunității românești în noul context geopolitic dificil.

Așadar, în al treilea an de război, comunitatea românească din Ucraina se confruntă cu multiple dificultăți adânc înrădăcinate în trecut și prezent, unele determinate de conflictul cu Rusia și de contextul socio-politic complicat din Ucraina. Invasia a adâncit problemele preexistente legate de drepturile lingvistice și culturale. Situația reală a școlilor pune în pericol educația în limba română, amenințând astfel păstrarea identității culturale românești. Comunitatea românească resimte efectele negative ale mobilizării bărbaților în armată și restricțiile impuse de legea marțială, care limitează libertatea de circulație și afectează grav economia. Situația economică instabilă, combinația dintre politica ucraineană și efectele devastatoare ale războiului,

amplifică nesiguranța și neliniștea în rândul populației românești.

Românii din regiunile Cernăuți, Transcarpatia și Odesa își doresc o mai mare implicare din partea statului român, fiind recunoscători pentru ajutorul umanitar, pentru bursele alocate și proiectele finanțate. Nevoile principale vizează susținerea educației în limba maternă, promovarea culturii românești și păstrarea identității religioase. Există o cerere clară pentru organizarea de centre culturale și educative românești, care să asigure continuitatea valorilor etnice în regiunile Cernăuți, Transcarpatia și Odesa. Provocările generale includ și unele tensiuni bisericesti, care riscă să devină din ce în ce mai mari. Etnicii români din Ucraina manifestă o nemulțumire profundă față de climatul social-politic din perioada conflictului, percependu-l ca fiind dominat de frică. Această stare de nesiguranță poate fi depășită prin măsuri urgente de restabilire a încrederii în societate. Majoritatea românilor cred că războiul se va încheia cu un armistițiu, deși mulți sunt sceptici cu privire la viitor și se tem de posibilitatea apariției unui nou conflict pe teritoriul Ucrainei chiar și după semnarea unui eventual acord de pace.

ANEXA I

GHID DE INTERVIU

Introducere

Bună ziua, numele meu este....

Fac parte dintr-o echipă care realizează un studiu al cărui scop este de a identifica așteptările, atitudinile, necesitățile etnicilor români din Ucraina în cel de al treilea an de război.

În primul rând, vă mulțumim pentru disponibilitatea Dumneavoastră de a participa la acest interviu desfășurat în cadrul proiectului „Comunitatea românească din Cernăuți, Transcarpatia și Odesa. Barometru social – 2024”, realizat de Institutul de Studii Politice și Capital Social (IPSSC) cu sprijinul Departamentului pentru Românii de Pretutindeni.

Institutul de Studii Politice și Capital Social este un centru analitic înregistrat la Cernăuți ca ONG cu profil științific pentru desfășurarea unor cercetări în domeniul științelor politice, sociologiei, relațiilor internaționale, științelor comunicării.

Orice informație ne va fi de mare ajutor în înțelegerea situației din regiunile Ucrainei în care locuiesc vorbitori de limba română. Interviuul va dura circa 30 de minute. Vă rog să-mi permiteți să înregistrez discuția noastră, pentru că astfel sunt sigur că nu voi uita nimic din ce spuneți. Vă asigur că nimeni altul decât noi, cei care efectuăm acest studiu, nu va avea acces la înregistrarea discuției noastre, iar ceea ce discutăm va fi folosit doar în scopuri științifice.

Desfășurarea interviului

Secțiunea A.

- Cum apreciați nivelul de asigurare a drepturilor comunității românești de la declanșarea invaziei la scară largă a Rusiei asupra Ucrainei (24 februarie 2022)?
- Odată cu adoptarea Legii Minorităților Naționale din Ucraina în decembrie 2023, s-a îmbunătățit situația vorbitorilor de limba română din regiunea în care locuiți?
- Care sunt cele mai mari probleme și provocări ale comunității românești din Ucraina în momentul de față?

Secțiunea B.

- Care este climatul social-politic din Ucraina în cel de al treilea an de război la scară largă?
- Cum doriți să se încheie războiul din Ucraina și cum credeți că se va încheia?

Secțiunea C.

- Cum apreciați tensiunile bisericești din localitatea Dv. în contextul războiului?
- Considerați că dreptul Dv. de a vă ruga în limba maternă sau de a avea școală în limba maternă este îngrădit sau ar putea fi îngrădit în viitor?

Secțiunea D.

- În ce măsură a reușit România prin granturi, ajutoare umanitare sau alt sprijin să ajute comunitatea românească din Ucraina în perioada războiului?
- Ce ar trebui de îmbunătățit în politica României? Ce v-aș dori să se schimbe în viitor privind politica față de vorbitorii de limba română din Ucraina?

Încheierea interviului

Vă mulțumim pentru timpul acordat și pentru informațiile utile pe care ni le-ați împărtășit! Vă asigur încă o dată că nimeni altul decât cei care efectuează această cercetare nu va avea acces la înregistrarea discuției noastre de astăzi. În urma desfășurării proiectului de cercetare, va vedea lumina tiparului o broșură, care va fi transmisă autorităților din România și Ucraina, mediului asociativ românesc din cele trei regiuni, iar sinteza studiului interdisciplinar va fi publicată pe website-ului IPSSC.

Instrucțiuni de utilizare a ghidului de interviu

Întrebările în sine, care formează subiectele specifice de interes pentru interviu, sunt citite exact respondențului. Se așteaptă răspunsul lui.

Dacă respondentul nu înțelege întrebarea, aceasta este reformulată.

Dacă răspunsul este vag sau incomplet, reluați discuția cu reformulări pe care le considerați adecvate.

Durata medie testată a interviului: 30-35 minute.

Cuprins

- Introducere **1**
- Comunitatea românească din Ucraina în cel de al treilea an de război **3**
- Rezultatele sondajului (Cernăuți, Transcarpatia, Odesa) **7**
- Situația lingvistică. Respectarea drepturilor comunității românești **8**
- Dimensiuni social-politice și confesionale **11**
- Dimensiuni informaționale și sprijinul oferit de România **15**
- Dimensiuni identitare. Relația cu autoritățile **18**
- Analiza interviurilor structurate **21**
- Concluzii și recomandări **28**
- Anexa 1. Ghid de interviu **32**

Care este situația comunității românești din Ucraina în cel de al treilea an de război? Care sunt așteptările, atitudinile și necesitățile românilor din regiunile Cernăuți, Transcarpatia și Odesa? Cu ce provocări se confruntă aceștia? În ce mod reușesc să-și păstreze și să-și dezvolte identitatea etnică, culturală, religioasă și lingvistică într-un context politic extrem de dificil și tensionat?

Răspunsurile la aceste întrebări au fost căutate de o echipă de cercetători a Institutului de Studii Politice și Capital Social din Cernăuți în cadrul proiectului „Comunitatea românească din Cernăuți, Transcarpatia și Odesa. Barometru social – 2024”, finanțat de Departamentul pentru Românii de Pretutindeni din cadrul Guvernului României.

A fost sondată opinia reprezentanților comunității românești din trei regiuni: Cernăuți (nordul Bucovinei, nordul Basarabiei, Ținutul Herța), Odesa (sudul Basarabiei) și Transcarpatia (Maramureșul din dreapta Tisei). Datele au fost colectate prin interacțiunea cu 250 de lideri și membri ai societăților pentru cultura românească, profesori, muzicieni, preoți – reprezentanți ai elitei economice, politice și culturale din cele trei regiuni.